

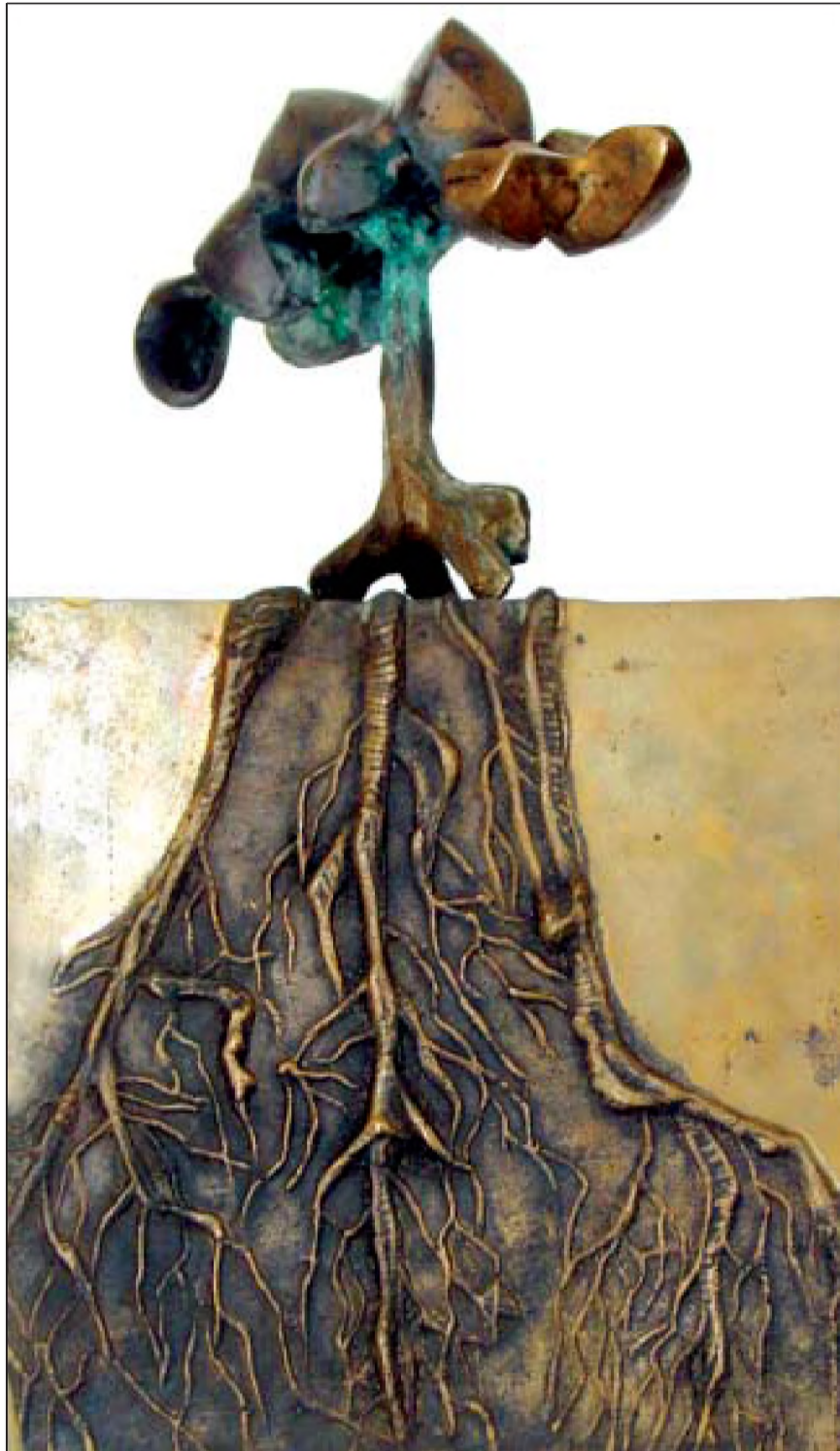

Irodalmi Jelen

Pécsi Galéria – Aradon

Márciusban nyílt meg a Pécsi Galéria & Vizuális Művészeti Műhely alkotóinak kiállítása az aradi Delta Galériában. A pécsi, illetve Baranya megyei képzőművészek munkái mintegy keresztmetszetét nyújtják a pécsi szellemi életnek, hiszen a líraiabb kifejezőmódtól, egészen a zenei ritmusokat festészetté átfordító, az absztrakt, vagy a nagyon is „hétköznapi” stílusig, számos szemléletmód konkrét, tehát anyagi megformálását figyelhetik meg a Delta Galéria látogatói. Egy tájegység mutatkozik be, hiszen ahogy Aknai Tamás is írja a tárlatfűzetben: „A művészet mindig egyszerre volt helyhez köthető konkrét tevékenység, melynek tárgya többnyire jellemző helyszíneken kezdett feladatának teljesítéséhez, és volt ugyanakkor természetesen feltűnő, mozgékony vállalkozási forma, amely érzékenyen igazodott a bárhol megjelenő, esztétikai természetű (luxus, reprezentáció) szükségletekhez.”

Lapszámunkat a színes és változatos tárlaton megtekinthető alkotásokkal illusztráltuk.

Rétfalvi Sándor: Az élet fája I.

LÁSZLÓFFY ALADÁR

Europaica

A földi múlt, a tegnap ára
ráfagy a kozmosz ablakára.
mi hát a felleg? Csupa pára,
és mi is látjuk valahára,

mint holmi pénzeslevelet,
őseid küldik el neked
ama keserves könnyeket.
Ó nem lehet, ez nem lehet!

Mert végül minden elmerül,
az is ki nem volt egyedül
s az is, kit kirabolt az úr,
bár tengert hordott legbelül.

Állj ki te is és számolj húszig.
Nézd csak ott felettünk mi úszik?
Bombázók? vándormadarak?
A téli égen mi marad?

Ó bábél-Brueghel, rom-Arad...
Csak vitázik vagy vértanúzik?
Támadd magad és védj magad,
a székeltyőtől az andalúzig.

Az tudja mekkora a tét

Iszonyú éjszakák a létben.
Ne hagyjatok koromsötétben
senkit. Az elfogyó napok
kertjén a rémület ragyog.
Ki átél ilyen éjszakákat
megöszöl, megvész, belefárad,
megfogadja, hogy bosszút áll.
A rémületből lesz halál.
Kit biztatnak és bátorítanak,
az elhiszi, Uram, hogy itt vagy.
Megérti mekkora a tét...
Gyönyörű, napfényes sötét.

Őszi táj

Felnéz a darvakra a nyúl,
mikor hallja, hogy lövés csattan.
Veszély idején csak lapul,
ne hőködj holmi alakzatban.

Alant őrijtő csattanás.
Szegény nyúl! – krúgatnak a darvak
(ha szárnyad van egészen más)...
A lapulók is belehalnak.

BÁRÁNYI FERENC

Lassan beleszokunk

Hasmenés, bokaficam, köhögős csecsemő, egy asztmás öreg cigány, aki elcigaretta az életét és egy beteg a szomszéd körzetből, hogy húzza ki a fogát.

Beregi még diákkorában vett öt fogót egy nyugdíjba vonuló doktor bácsitól, ezekkel aztán mindent ki tudott húzni. Messzi körzetekből jártak hozzá, mert az egész rajonban csak egy fogász volt Dárábaniban. Rajta kívül csak Beregi tudott fogat húzni. Tíz lej ötven baniért húzott egy fogat. Ez úgy történt, hogy a páciens oda ment Tichohoz, a felcserhez, kapott egy fiola érzéstelenítőt, és tíz lejre vöröskeresztes bélyeget.

Sándor jobbnak látta, ha ő nem nyúl pénzhez. Egyrészt, mert a betegek döntő többségének ennalóra sem telt, másrészt a doki fiatal volt és nyakasan hű az elveihez. Az is eszébe jutott, fel is jelenthetné valaki, például, Ticho. Éppen ezért rábízta ezt a nem egészen szabályos vöröskeresztes tagdíj-beszédést. Pedig hogy hiányzott néha egy vörös tizlejes, hány-szor előfordult, cigarettára is alig volt egy lej ötven banija, főleg fizetés előtt.

Havonta egyszer kaptak fizetést, Beregi 760 lejt, Ticho többet.

Beszólt a konyhára Mariának, hámozzon meg számára néhány nagyobb krumplit. Elhatározta, szalmakrumplit süt magának ebédre, csendes napnak ígérkezett ez a mai, lesz rá ideje. Megvárta míg szép ropogásra pirulnak a hasábak, jól megsózta, papri-

kázta, gyógyír volt ez megkínzott gyomrának. Elégedetten, nyugodtan készült egyet szundikálni, a jóllakott ember sohasem ideges.

– Jött egy szülés Olbaról – jelentette tata Olga. Azt is tudta, hogy leányanya, és a fiú nem fogja elvenni. A szülő nő maga is még gyermek, akinek iskolában lenne a helye nem a szülőotthonban. Ijedten hátrált, amikor meglátta a dokort.

– Nem akarok injekciót – szűkölt.

– Nem is kapsz, de a karmaidat le fogja vágni tata Olga, és meg fog mosdatni, mert olyan mocskos vagy mintha kocát szoptál volna. Hát szabad ilyen piszkosan jönni szülni?!

– Apám elzavart otthonról. Az éjjel egy istállóban aludtam...bár csak hálnék meg – mondta sírás és minden szenvedélyesség nélkül.

Bereginek megesett a szíve rajta. Azt látta, hogy minden baja mellett még pellagrás is szegény. Gyorsan beletúrt kalász-szőke hajába, szerencsére nem volt tetves. Vékonycsontú, fejletlen gyermeki szervezet, rosszul táplált, pellagrás, a hasa után ítélve elég nagy a magzat, nem lesz könnyű szülés – leltározta fel Beregi az esetet – ráadásul nem kívánja a gyermeket. Az ilyen asszonyok sokkal nehezebben szülnék, egyfolytában ordítanak, nem préselnek, amikor kellene és szoptatni se nagyon akarnak.

Már látta mennyi baja lesz a gyermekkel, amíg az eléri a bűvös egy éves kort. Cámátaru, a rajoni főor-

vos semmit se vett olyan komolyan, mint a csecsemőhalandóságot. Minden egy évnél fiatalabb gyermek, tehát csecsemő halála esetén hatalmas skandalumot rendezett, és akármilyen volt az oka, a kororvost hibáztatta.

Hidesten nagyon szapora volt a nép, az egészségügyi körzetben évi 360 szülés volt, tehát az év minden napjára jutott egy. Nem is állt soha üresen a szülőotthon. Eleinte vonakodva jöttek be, inkább otthon születtek, nagyanyók, mocskos kezű öregasszonyok segítségével. Beregi az első naptól kezdve hajthatatlan volt, csak annak adta ki a születési bizonyítványt, aki a szülőotthonban szült, vagy legalább utána behozták a gyermekágyas anyát és az újszülöttet. Ez elég kényelmetlen volt, ezért inkább bejöttek idejében, annál is inkább, mert a szülőotthonban enni is kaptak és vitaminokat! Minden elmaradottsága ellenére, ez a nép nagyon bízott a vitaminokban, talán azért, mert tudták, hogy a vitamin megóvja a pellagrától.

A csecsemő-nyilvántartás volt az első dolog amit kézbe vett. Minden csecsemőnek személyi lapot csinált, hetente egyszer látta a védőnő és havonta egyszer az orvos. Ha megbetegedett gyakrabban is, csak az volt a baj, hogy a betegséget rendszerint csak későn vették észre, vagy egyáltalán. Igaz is, Bordancáról úttalan utakon begyalogolni több mint tíz kilométert a rendelőig, karjában a beteg gyermekkel...és aztán vissza, mondjuk télen! Lova, szekere nem volt a cigánynak. De a közelebbi falvakban se nagyon volt mivel szállítani a beteget, így aztán vártak. Néha addig, amíg meghalt.

Folytatása a IV. oldalon

- ♦ **Karácsonyi Zsolt:** Három könyv egy oldalon II. old.
- ♦ **Fodor Sándor:** Havasi történet
Papp Attila Zsolt: Odüsszeusz a járdaszigeten
Bánffy Miklós sikere Londonban III. old.
- ♦ **François Bréda:** Lalí Lajstromai V. old.
- ♦ **Eszteró István:** Ál(?)paródiák
Kinizsi Zoltán interjúja **Márton Lászlóval**
Márton László: Nirvána VI–VII. old.
- ♦ **Szőke Mária Magdolna:** Naplóvers
A 100 éve született **Szilágyi Andrásra** emlékezik
Pongrácz Mária
Irodalmi Jelen Könyvek-ajánló VIII. old.
- ♦ **Zöldi László** tíz gondolata
Kovács katáng Ferenc: Egy fiú és egy lány IX. old.
- ♦ A Nagyvárad Színház (22)kettős csapdája X. old.
- ♦ **Reiter Róbert** és a magyar avantgárd
Múzsák kertjében: Janka – **Brauch Magda** írása XI. old.
- ♦ A krisztusi szeretet jegyében
Kulturális hírek XII. old.

Három könyv egy oldalon

A szerkesztő halála

A *Költők könyve* szép könyv. Keménykötés, jó papír. Jó versek is vannak benne, de egyébként iszonyú. Tömve sajtóhibákkal, és egyes szerzők fájoan hétköznapi, közhelyes versen-kívüli mondataival. Azt is mondhatnánk, e kötet szerkesztője csak gyűjtögetni tud, míg a szerzők egy jelentős része legjobb esetben is csak verset írni, költészetről, vagy saját verseiről értelmesen nyilatkozni már kevésbé.

A szerkesztő. Olyan ember, aki elragadtatottan tapsikol, amikor költőt, esszéírót lát. Számára ők angyalok, akik a szerkesztőt, ezt a gyűjtögetők rendjéből származó szekundér irodalmárt három hónapra befogadták égi, és légiesen tiszta társaságukba: „Három hónapon át csupa szeretetre méltó, boldog úrral és hölgygel álltam napi telefonkapcsolatban.” Dante láthatta az égi szférákat,

Szerkesztette: Kőrössi P. József Noran, 2003, Budapest

a szegény szerkesztő még a Purgatórium lépcsőjéig se jutott el, csak telefonon beszéltek vele a magyar költészet szárnyas lényei. Mindezt a szerkesztő előszavából tudjuk meg, és azt is, ő jai, hogy egyesek nem válaszoltak leveleire. A szerkesztő valószínűleg ettől akadt ki, maradt megváltatlan, és büntetésből, hagyta, hogy a költők, akik ugyebár, szeretetre-méltóak és boldogok, leírjanak néhány teljesen színvonalatlan mellébeszélő szöveget. De a szerkesztő még ezek bennhagyásával, kritikátlan elfogadásával sem tudta a földi sárba rángatni a költőket, ehhez rengeteg sajtóhibára volt szükség. Ott is vannak a könyvben. Orbán Ottó versében „dmint” mint helyett, a szerzőről írt esszében gyerekkorától helyett „Gyerekkorától”, Balla Zsófia versében a csepp „cspp”, és sorolhatnám. Tudom, tudom, a nyomda ördöge még a legangyalibb költők kéziratait is megtámadja, de a lépten-nyomon felbukkanó hibák akadályozzák a nyugodt olvasást, és aki elolvassa ezt az antológiát nem is maradhat nyugodt. Mert az hagyján, hogy a szerkesztő figyelmetlen, de miért olvasható ilyen 19. századi mondat a 14. oldalon: „a természet dajkált, s ölébe mindig visszavágyom”? Kitérdekel az, hogy a szerző „zavart, dühös, dmint”? Pedig a 72. oldalon ez olvasható. És legalábbis engem egyáltalán nem foglalkoztat, hogy a költő milyen csillagjegyben született, pedig a 82. oldalon erről is informálják az olvasót. Kérdés az is: miért kell a költészetet kapcsán olyan poétikailag semmitmondó mondatokat leírni mint: „Szeretem Krisztát. Mert szép és kedves”. Ez aztán tökéletesen jellemzi Bódis Kriszta verseit, vagy mégse? Jó, a nyegleség, a pesti flaszteren megszokott hányavetiség még hagyján, de amikor Csiki László kapcsán azt a kérdést teszi fel egy esszéíró, hogy emlegetik-e manapság Harag

György nevét? – ráadásul olyan hangsúllyal, mintha Harag egy jelentéktelen akárci lenne, akkor az ember csak áll és nézi az esszéista és a szerkesztő nevét, és látja, hogy mindkét nevet rossz helyen látja – nem az Irodalmi Kék Fény műsorban.

Kőrössi P. József bátor, de következetlen. Bátor, mert ezt a könyvet szerkesztőként jegyzi és következetlen, mert a szerzők többsége élő költő, de ő, mint teljhatalmú szerkesztő, az antológia lelegejére helyezi néhány kedvenc szerzőjét, akik már nincsenek az élők sorában. Minden esetleges. Az esszék hosszúsága, az életrajzok nagysága is teljesen változó, bekerülhet egy elsőkötetes (bocs, akárcsak az antológia, a fiatal hölgy könyve is a Noran kiadvány) de nincs a szerzők között például Király László, s egyébként is, ha már Erdélynél tartunk, miért nem szerepel benne Ferencz István, László Noémi, Lovétei László, vagy Orbán János Dénes, mert nem hiszem, hogy egyikük se válaszolt. Szerkesztő hiába menti magát az előszóban.

Következetlenség, hogy egyes életrajzokat a szerzők írtak, másokat a szerkesztő, hogy a „minesszé” néha hosszabb, mint az adott szerző verse. Arról már nem is beszélve, hogy például Mezey Katalin életrajzának hosszúsága Faludy György cévéjének a többszöröse.

Szerencsére a Szerencsejáték Rt. támogatása valamennyit mégiscsak segített a kötetben, vannak benne jó versek is, és olyan poéno, mint Csukás Istváné, aki *Hová tűnt húsú kiló* című verséhez ennyit fűzött hozzá: „Azért szeretem ezt a verset, mert hűsbavagó!”

Hol vagytok, ti?

Jó adag gonoszkodás után evezünk egy másik könyv hajójának közelébe, egész pontosan Bogdán László *Hol vagytok, ti régi játszótársak?* című regényének visszatérő motívumához, a Halálcsillaghoz. Bogdán László mintha itt is valamiféle újirásra törekedne, de nyilvánvaló, hogy nem elsősorban a megidézett előd-szövegek újirására, hanem a múltat, mint fogalmat próbálja körbejárni, különböző kiutakat jelölve meg, különböző dimenziókat, ha úgy tetszik.

A három részből álló könyv a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveit használja háttérnek, akkor is, amikor az én farsangjáról beszél, és akkor is, amikor az emberek közötti bizalom kérdése kerül előtérbe.

Igazság szerint az egész történet kileng, olyan értelemben, ahogy az idő harangjai is kilengnek, mint ahogy a mesélő a könyv első részében folyamatosan változtatja az idősíkokat, két különböző pillanatban

Mentor Kiadó Marosvásárhely, 2003

lezúduló eső idősíkját. Teszi mindezt úgy, hogy a két időpillanatban megjelenő személyek is visszavisszatekintenek korábbi pillanatokba. Épp ennek, a folyamatos visszafele figyelésnek az ellenpontja a történet első részében megjelenő Halálcsillag, az emlékezés bolygó hollandija, amely az elbeszélés legváratlanabb pillanataiban tűnik fel. A jövő jelzőfénye ez a hajó, és nem csupán a fizikai pusztulást jelzi előre, hiszen egyre világosabbá válik, hogy a régi játszótársak találkozzák, a nagy összejövétel, már csak a lelki energiák megcsappanása miatt sem jöhetne létre. A szereplők a történet számos labirintusát, szimbolikus helyét járják végig. A város, az erdő, ez a két különböző, de mégis hasonló világ adott pontokon mégis összeér, mint ahogy az első részben újra és újra felemlegetett, végtelenbe nyúló ivások. Az első részben mutatkozik meg az, ami aztán a szöveg működését elősegítő szerkezetként újra és újra felbukkan a történet háttérében. Ez elsősorban a folyamatos perspektívaváltás, de ha a könyv egészét figyeljük, akkor már inkább filmszerűségről beszélhetünk. A szerző snitteket vág be különböző időpillanatokból, máskor hagyja a különböző történeteket áttűnni, egymásra montírozza őket, és: „A két eső – ahogy fapapucsomban slattyogva és a vizet spriccelve előre haladok a téren – menthetlenül összekeveredik bennem.” Olvasható mindez a kötet 16. oldalán, de tulajdonképpen az összekeveredés már jóval korábban megkezdődött. Azt is mondhatnánk, hogy a történet első részének két főszereplője az elbeszélő és a vadász, ezért itt még a vadászat, a konkrétumok világában való elmerülés az, ami szövegszervező elemként is működik. A második részben, már egy távolságtartóbb megfigyelői szempont érvényesül, a második rész különböző fejezeteiben elmesélt történetek már kerekesebbek, megrendezettebbek, és a szereplők is élesebb fényben jelennek meg. Az intézeti gyerekek szokása, a paraszti ellenállás jelképévé magasodó trombitás, vagy *Az én farsangja* című fejezetben megjelenő orgiasztikus misztériumjáték már mind egy rendezői utasításokra és magára a képi világra is erősebben figyelő operatőri szem jelenlétét jelzik.

A harmadik részben a szerző szorosabban fonja a történet szálait. A *diszkoszvető* című rész az élményvadászat és a rendezői távolságtartás után egy szürreális és álomszerű valóságot tár elénk. A szerelem valóságát, ami folyamatosan keveredik, a kommunista rendőrállam rémálmanak és az ezzel összefüggő „detektívregény” szálaival. Az utolsó részben lesz egyre egyértelműbb, hogy a könyv a külső világgal és az idővel szemben teszi fel a kérdést: hol vagytok ti régi játszótársak? A kérdésfeltevés azonban a rezignált belenyugvásé, az elbeszélő ugyanis egy spanyol tenger partján mondja/írja le az egész történetet, mint egy erdélyi Borges, aki a korábbi valóságból és a korábbi lehetséges időkből is kilépett.

Az egyetlen, ami megmaradt: az idézetek, és az irodalom valósága, amelyen belül a korábban valóságként elfogadott lét is irodalom, idézet csupán.

A puliszka kegyetlensége

Aglaja Veteranyi apja magyar volt, anyja román, ő németül írta két regényét. Mindössze negyven éves volt, amikor öngyilkos lett. *A gyermek a forró puliszkába esett* az artista-családban felnőtt Veteranyi egyetlen befejezett regénye, és erősen életrajzi jellegű. De nem ez a legfontosabb, hanem a regény minden körmönfonságtól mentes mondatai, amelyek valósággal fejbe kólintják az olvasót. *A gyermek a forró puliszkába esett* ugyanis a hontalanság, a magárahagyottság és a félelem regénye, ugyanakkor

Kráter Kiadó Budapest, 2003

Romániáról is szól, arról, hogy miként is éltünk benne 1989 előtt. A regény ezt éppen a külső szemlélő távolságtartása által tudja elérni, de érződik benne a szeretet egy nagyon vékony, de meghatóan erős fonala is.

Igazi légtornász regény. Nem csak attól, hogy a főszereplő édesanyja légtornász, hanem attól is, hogy világszemlélete igazi artista-szemlélet, amelyben hatalmas mélységek rejtőzhetnek, például ebben a szövegrészben: „Az emberek istentől való félelmükben a mennybe mennek. Ott külön részleg van a légtornászok számára. JÉZUS KRISZTUS VALÓJÁBAN LÉGTORNÁSZ.”

A légtornászvilág azonban nagyon is földi világ, hiszen a gyermek folyton attól fél, hogy hajánál fogva levegőben lógó édesanyja egy napon lezuhan. Márpedig nem szabad félnen, mert ha félt, akkor édesanyja ideges lesz, és ha ideges, gyengülnek a hajszálai, és tényleg lezuhanhat. Ebből a félelemből születik egy még erősebb félelemérzet, az, hogy a gyermek a forró puliszkába esik. Habár a puliszkába eső gyermek csak a képzelet szüleménye, a félelem nagyon is valóságos, a puliszka, mintegy önmagába gyűjti az összes gyermeki félelmet. Éppen ezért nem elhanyagolható az a tény, hogy a fiatal főszereplő a puliszkát szereti a legjobban, mint az egyik legerősebb otthonról hozott emléket. Ebben a történetben nem csupán a puliszka miatt, de rettenetesen fontos szerepet játszik az evés, sőt a föld is, amelyben a főhős kis gödröket ásva keresi Istent. De még ennél is fontosabbak az illatok, hiszen csupán ezek őrzik a régi otthon, amely már csak az emlékekben és álmokban él.

Az intézetbe került gyermeknek, miután a család is felbomlott nem marad más csak az álom, és a befelé fordulás, és egy meggyötört gyermeki személyiség egyszerű és kegyetlen, nagybetűkkel írt mondatai: „A CSALÁDOM KÜLFÖLDÖN SZÉTTÖRÖTT, AKÁR AZ ÜVEG”, vagy: „BABÁIM LEFOGYTAK. NEM ÉRTIK AZ IDEGEN NYELVEKET”, vagy: „ISTEN SZOMORÚ. EGY MAGYAR NÓTÁT HÚZ A HEGEDÜJÉN.”

Ebben a regényben mindenki, száműzött, és magányos, még az isten is éhes, az édesanya halála után már csak a fájdalmas emlékek felelevenítése történik meg újra és újra: „Olyan vagyok, mint anyám fényképe. Olyan vagyok, mintha nem lennék.”

Ez az éppen egyszerűsége által kegyetlen történet, azonban mégse végződik egyértelműen jól, vagy rosszul. A könyv egy elképzelt családi filmmel zárul, amelynek végén a nagymama az ajtóban állva integet.

THE END

KARÁCSONYI ZSOLT

KIBÉDI VARGA ÁRON

Türelem

Nem lehet kivárni, rózsát nem terem.

Ilyen a türelem. Az állomáson

Kérlelni nem lehet, engesztelni sem.

Elnyerni sem, a bokréta

nincs rend, nincs ültetés.

A gyorsot várjuk, hat szál rózsza a kezünkben,

hervadnak, szószólói

Láthatatlan jelzők nyújtják a perceket:

de a látomás becsap, nem tűr semmit

berekednek, elutaznak.

a vonat tolat, feltartóztathatatlan.

visszafelé sül el, mint mindig.

NAGYÁLMOS ILDIKÓ

Mi megmaradt

A költő csendes, nem beszél, egyszer volt meséken mereng, hogy pálinka volt az asztalon, tán hold bolyongott odafent, és volt a táj, és benne még valami szó, mi megmaradt,

mert soha nem volt mondva ki...

a test, a félnék, elszaladt.

A költő hallgat, nem beszél,

nem ír, nem olvas, nem pofáz,

nem beteg, nem gyötri a láz,

csak csendes olvadásba kezd,

s megtelik vele majd a ház.

Ő sz hajú, fiatal erdész barátom mesélte. Augusztus vége felé járta. Epp három éve. A Megyei Erdészeti Hivataltól rászóltak, hogy bejelentés érkezett: a Nagyos patakán mérgezik a pisztrángot. Arra járó horgászok – állítólag – kétszer is láttak az utóbbi héten felfordult hasú apróhalakat, amint lefelé sodorta a gyorsvízű patak: a nagyját minden bizonnyal kiszedték az orvhalászok.

Kora hajnalban indult el otthonról – Csikszentkirályról – felfelé, a Nagyos partján. Egy kis elemzősiás oldaltáskát vitt magával és a fegyverét, egy második világháborúból visszamaradt német ismétlőpuskát: igen megfelelő útítárs volt. Rövidnyelű ásját az oldaltáskához szíjazta: ezt a napot a Nagyosnak szánta, biztos szüksége lesz reá.

Még csak pirkadt az Űz-völgye felől, amikor kiért a faluból. Egyelőre nem sok figyelni valója akadt. Ezen az alsó szakaszon nemigen járnak orvhalászok: idelelni, kiváltképp nyár végén, alig van pisztráng, a java már felfelé húzódott, az orvhalászokat pedig nem érdeklik az araszos kövi-márnák és még kisebb kölönték. Csaknem térdig érő gumicsizmájával lépdelt a harmatos fűben, amelyek a mégoly jól bezsírozott erdészbakancsot is eláztatná. Jó másfél kilométer után meg kellett állnia: egy helyen kettévált a patak, mégpedig – láthatóan – nem a maga jószántából. Dugás. Félórai munkával sikerült lerontania rövidnyelű ásjával, hogy a patak ismét szokott medrében folyhasson. (Ez az orvhalászat egyik legősibb módja: egy szakaszon elvezetik a patakot medréből, ahonnan aztán kiszedegetik a tócsákban vergődő pisztrángot.)

Amíg az erdészélig ért, még egy hasonló dugást rontott le – de embert nem látott sehol. Az erdészéltől már csak egy horgászok-verte ösvényen mehetett tovább. Kétfelől meredeken szókott fel a patak mellett a bozótos oldal. Halkan lépdelt, óvatosan, nesztelenül ment felfelé a patak mellett, hogy ő vegye észre előbb az esetleges orvhalászokat – ne azok őt. Csendes volt az erdő, csupán a patak csobogott és a madarak örvendeztek a szép nyári reggelnek.

FODOR SÁNDOR Havasí történet

Az ösvény egyre meredekebben kapaszkodott felfelé: kisebb-nagyobb zubogók alatt mélyen kavargott a patak vize. Elgyönyörködött az apró vizeséseken felfelé ugró pisztrángokban: források felé tartanak, hamarosan itt az ívás ideje. Itt már nem kellett több dugást rontania, olyan keskeny volt a meder, a patak völgy. Folyamatosan haladt felfelé a Nagyos mellett. Sehoh egy lélek. Már jócskán fenn járt a nap az égen, amikor útjának végcélja felé közeledett, egy kis tisztáshoz. Itt – sziklafal állta útját a kapaszkodónak. A patak magasról hullt alá. Odafönn fennsík van, rajta óriási legelő, a falu csordájával. Feljebb, a kis erceskében már nincs hal: itt, a vizesés alatt van a felfelé vándorló pisztrángok végállomása. Itt találkozik még két csermely is. Valójában – innen patak a Nagyos. De a tisztáson még lehetnek, akár táborozhatnak is orvhalászok. Hangtalanul, csendben lépdelt hát a tisztás felé.

Egyszer megtorpant. Atyaúrsten!
A tisztáskán egy hat-hét éves kislány hancúrozott – egy medvebocccsal. Az erdészélen pedig, busa fejét ide-oda ingatva üldögélt – a mama. De nem a gyerekek – hanem a bocsé. Nézte a játszadozó ifjúságot, láthatóan elégedett volt... de mi lesz, ha a bocs véletlenül el találja viccsantani magát?

Az erdész nagyon óvatosan, lassan, egy sűrű bozót mögé húzódott. Szerencsére a szél a tisztás felől fújt – a medve nem kaphatott szimatot. Lassan levette válláról a puskáját. Nagyon-nagyon lelassított mozdulatokkal – hogy hangja ne legyen – csőre töltötte – és várt.

Várta – mi lesz. Félelmében? Izgalmában? Úgy érezte, zsiabba a feje, arca, az egész teste. Ismerte a fiúcskát: a pásztorté volt, aki odafent a fensíkon talán épp most végezhetett a reggeli fejjessel.

A gyerek – a Mama felé hancurkázott a bocccsal. Az erdész felemelte a puskáját, a medve azonban lustán odébb talpalt, mintha félt volna a gyerektől. Az erdész leeresztette a puskát.

– Istánka, hóóó!
Élesen hasított az asszonyi kiáltás az erdő patakcsobogásos, madárcsivites csendjébe. A gyerek felütötte a fejét.
– Tessééééé!
– Gyere, apád hííí!
A fiúcska – szófogadónak nevelhették – még hengerített egyet játszópajtásán és a szikla mellett neki-szaladt a bozótnak, ahol ösvény vezethetett a fensíkra, amelyet csak ő ismert – és talán a medvék. A bocs utánaszaladt. Az anya morogva – a bocs után. Az erdész ismét felemelte a puskát: ha a medve a gyerek után eredne a bozótnak – ló.

A bocsot azonban visszatérítette a morgás. A medve elégedetten megnyalagotta, majd szorosan egymás mellett, egészen más irányban, mint amerre a fiúcska tűnt el, nekivágtak a sűrű bozótnak. Reggelizni vonulhattak, vagy inkább rejtett vackuk felé, egy jóízú nappali szundira.

Végre. Az erdész ismét leengedte a puskát, bebiztosította és nagyot sóhajtott. Szólni kellene a pásztornak, vigyázzanak jobban a gyerekekre – de valahogy nem volt hozzá szíve.

Leült, megreggelizett, majd lassan visszafelé eregelt a patak mellett. Délután érkezett haza. Amint levette a kalapját, a felesége riadtan csapta össze a kezét:

– Istenem, mi történt veled?!
– Semmi – mosolygott az erdész. Nem tudta, hogy mire hazaért, reggel még sötét haja – világosszürkévé őszült.
Pedig – még orvhalászt se fogott.

PAPP ATTILA ZSOLT

Odüsszeusz a járdaszigeten

Én jól tudom: nem mérted be a távot. A kópésnyomok irányítják lépted, ha vergődés át a déli forgalomban, és halkan káromkods, hogy kurvaélet.

És fürkészed, hogy hol van az a zebra, amely innen átvezethetne végre – a gépkocsik és szirének hadán át – a bulvár legszebb járdaszigetére.

Mondd, hány ősz áll és hány tavasz mögötted és hány lámpa és hány sarok van hátra, hogy ép bőrrel úszd meg ezt a kalandot, és átléphess egy másik járdasávra?

Hát jól figyelj: a helyzet nagyon úgy fest, hogy megállhattál volna szinte bárhol: a lényeg, hogy e sűrű forgalomban hogyan kerülhetsz messzebb lthakától.

Én jól tudom: nem mérted be a távot, a kópésnyomok irányítják lépted.

Majd elrepülsz egy lomha léghajóval, és felülről nézed e hangyanépet.

És hová tűnik minden egyes lépés és minden mély lélegzet át az úton, az ajtónyitás diszkrét téli bája s az ágyad is, hogy folyton visszahúzzon?

Ha elrepülsz egy lomha léghajóval, a mindennapos konyhaszagtól távol, akkor sem változik majd a képlet:

te balfácán, állhattál volna bárhol.

A reggelek, a telek, a kópések, a vergődés a sűrű forgalomban, az asztalon a félbehagyott étel – ha nem lesz már, hát honnan indulsz, honnan?

S ha leszállnál a léghajóddal végül, az utcájába vajon majd ki tesz le, és hogy jutsz át, ha elfogyott a szuffla, járdaszigetről a járdaszigetre?!

FERENCZ ZSUZSANNA

Kik és Mik

11.

(B. Z.-nek)
Kik vagy harminc évvel ezelőtt olvasta először: „nevéről lehull az ékezet”.

– Márai Sándor nevével két ékezet pottyannhatott le, ezeket elteszem – gondolta. Ugyanakkor azt is észrevette, hogy Bela Bartok nevével is lepottyant az ékezet, itt, saját szülőházájában. (Ezt a két ékezetet Kik 1997-ben megtalálta Németországban, a Bartók Béla nevű IC-n.)

Az évek során valamelyest gyarapodott az ékeztára, hiszen a nyolcvanas évek derekán cserélt személyigazolványában a saját nevével is sárba hullt egy ékezet, min fáradt falevél az őszi szélben, s több barátja ugyanígy járt, tekintet nélkül arra, hogy milyen nemzeti kisebbséghez tartoztak. Pusztult az ellenséges á, az é, az í, az ó, ő, ú, ü, ő, ü, á.

12.

Később, amikor megváltozott a világ, azt hitte, gyűteménye nem gyarapodik tovább. Nem képzelte volna, hogy épp az internet válik ékezetgyilkossá.

Talán övé a világ legnagyobb ékezetgyűteménye. Kérésre bárkinek ad belőle.

Annak idején, amikor Kik elvégezte az egyetemet, és nagyon alapos-részletes önéletrajzt kellett írnia, hogy jövőendő munkahelyének káderosztálya megállapíthassa, alkalmas-e a felvételre, Kik írt néhány mondatot Mikről is.

– De ki ez a Mik? – érdeklődött a káderes, aki mindig a homlokára tolt a szemüvegét. – És az sem derül ki, hogy mi a szerepe a maga életében. Nyugati rokon? Magyarországi nagynéní?

– A titkaim gyűjtőneve.
– Nálunk senkinek sem lehetnek titkai. S főleg nem ilyen Mik nevének.

– Jó – válaszolta Kik.
Hanem ezek után Mik is megtagadta Kiket. Szembenéztek, mint két kannibál, aki meg akarja enni egymást. De erre nem került sor: kénytelenek voltak továbbra is elviselni a másikat meg saját magukat.

Lantos Ferenc: Dinamikus egyensúly

Bánffy Miklós sikere Londonban

Nem tudom, más országokban hogy áll a helyzet, de Márai Sándor regénye, *A gyertyák csonkig égnek* bizonyítja, hogy az angol, olasz, német és lengyel olvasók körében igény mutatkozik dédapáink immár ódon világának a színeit felvillantó, jó stílusú, gördülékeny s ugyanakkor tisztességes irodalmi színvonalat képviselő prózára. A Márai-regényből sok ezer példány kelt el a brit könyvesboltokban *Embers*, azaz *Paraszak* címmel, de megközelítő sikere van a regénytrilógiájának is. Még egy tényt bizonyít e kettős siker. Azt, hogy a jó fordítás hátán viszi a művet. A Márai-kötet egyes méltatói firtorogtak amiatt, hogy az átültetés nem az eredetiből, hanem németből készült. Am a lektor összevetette a két szöveget, és a fordító Carol Brown Janeway stílusa épp oly nemes, mint a kassai polgár Máraié volt, tehát élvezet olvasni.

Sokoldalú arisztokrata írónkkal, a külügyminiszter, operaházi intendáns, grafikus művész, jelmeztervező Bánffy Miklós gróffal (Kisbán Miklós néven írt) ugyanígy jártunk. A leánya, Bánffy Katalin Marokkóban él, ott összebarátkozott egy Patrick Thursfield nevű, érdekes tollú, angol intellektuellel, és a közös fordításaik olyan szintet értek el, hogy a trilógiát a brit kritika Proust és Dosztojevszkij műveivel hasonlította.

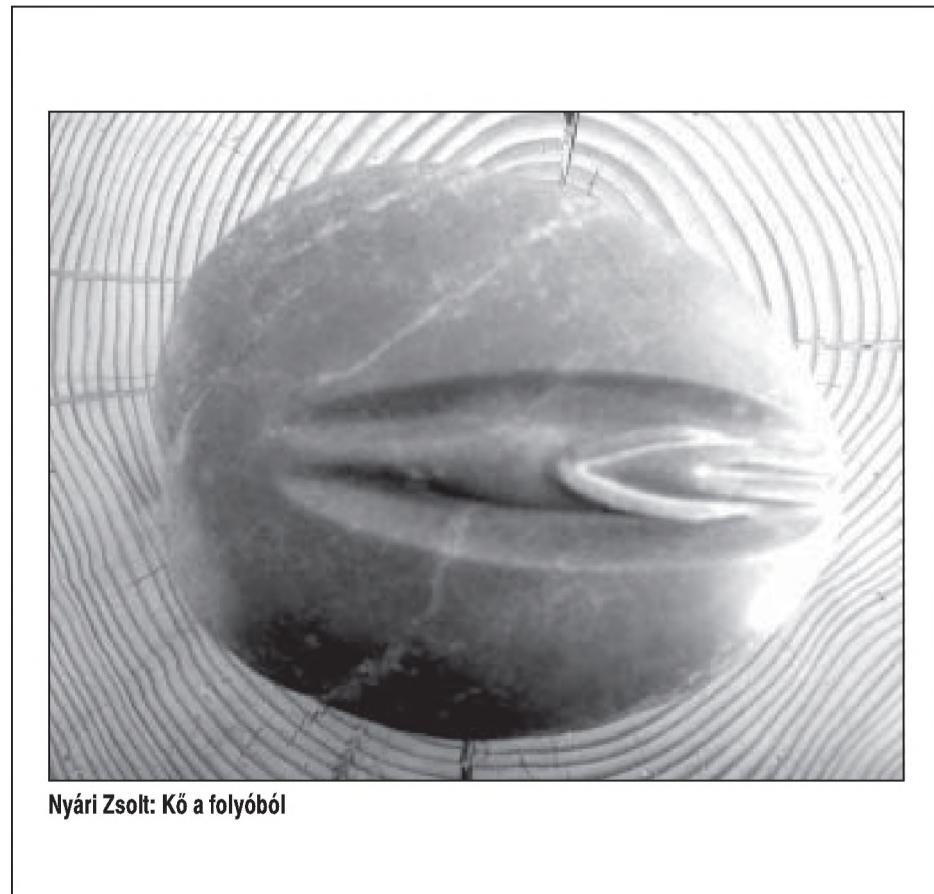
Tavaly közösen elnyerték (Umberto Eco adta át) a rangos Weidenfeld-díjat. Mielőtt Thursfield, közel a nyolcvanadik évéhez augusztusban meghalt, még befejezte fordító-társával Bánffy Miklós önéletrészének az átültetését is. A grófnő tulajdonképpen a ma-

gyarul nem beszélő, franciáként felnevelt gyermekeinek készített fordítást apja műveiből, Thursfield végezte el a cizellálást, és most, az egy éven át tartó angliai Magyar Magic kulturális fesztivál keretében, sor kerülhetett a memoár bemutatására. *Phoenix Land*, azaz Főnix ország címmel jelentette meg Bánffy két visszaemlékezésének az összegyűjtését az Arcadia Books, és az avatáson, a londoni Magyar Kulturális Intézetben, az angol irodalom nagy öregje, Francis King tartotta a laudációt.

A könyv első fele 1932-ben Kolozsvárott, a második rész 1993-ban Budapesten jelent meg magyarul, miután a kézirat hosszú éveken át hevert a Ráday Kollégium archívumában. A trilógia sikerét követően ezt a Bánffy-művet is keresni fogják az angolok. Ugyanakkor Kertész Imre *Sorstalanság* című meg-rázó holokauszt-regénye jórészt eladatlanul árválkodik a londoni könyvesboltok polcain. Bár vignetta hirdeti a címlapon, hogy a szerző elsősorban ezért a regényért kapta az irodalmi Nobel-díjat, a gyenge amerikai fordítás nagyot ront a szöveg értékén. Aki belelapoz a könyvbe, csalódottan teszi vissza a polcra. Közben készült a kiváló átültetés a *Sorstalanság*-ból, a londoni Tim Wilkinson munkája, de a mintegy húsz évvel ezelőtti változat kiadója a körmeszakadtáig ragaszkodik az akkor megvásárolt jogaihoz.

Véletlenül is múlhat tehát egy-egy könyvsiker. Bánffy Miklós életében soha nem gondolta volna, hogy Angliában egyszer ennyire olvasott szerző lesz.

SÁRKÖZI MÁTYÁS

Nyári Zsolt: Kő a folyóból

Lassan beleszokunk

Folytatás az I. oldalról

Egy öregasszony fogalmazta meg legtalálébban a helyzetet: Gyermeknek haltak meg a múltban is, meghalnak ma is és a jövőben is meg fognak halni azok, akiknek nem adott napokat az úristen. Nem is az a baj, hogy meghal, nem vettük pénzért, majd jön másik! Hanem az a baj, hogy a „doctorul nyik” olyan nehezen adja ki a halotti bizonyítványt.

Magas, száraz, kemény hangú asszony volt, akire nem lehetett nem oda figyelni. Beregi ilyennek képzelte Ștefan cel Mare moldovai fejedelem édesanyját, aki a legenda szerint nem engedte be a biztonságos várba a fiát, amikor az vesztett csata után a török elől menekült, hanem visszaparancsolta a harctérre küzdeni. Ez így van Moldovában: az asszonyok az igazi férfiak! Erősebbek, bátrabbak, keményebbek, mint a férjeik.

– Sanda azt mondja elfolyt a vize – jelentette tate Olga, aki mindig mindent tudott, de az is igaz, hogy mindig ott is volt, amikor szükség lehetett rá. Sándor kelletlenül készült a szülés levezetéséhez, de mit tehetett, Emilia, a bába még terepen volt, valahol.

A tisztára mosott Sanda engedelmesen felmászott a szülőágyra, szépen préselt, és nem is nagyon kiabált. Egy-kettőre megjelent a fej és kibuggyant egy szódásüvegnyi gyenge eresztés.

– Ez bizony koraszülött, még több lesz vele a bajom! – mérgelődött a doktor, de nem sokáig, mert mutatkozott a második. Az is kislány a változatosság kedvéért tartásban. – Csak ez hiányzott a boldogságomhoz: egy pellagrás leányanya, ikerszülés, az is koraszülés, az eredmény két macskakölyök!... Ha ezek meghalnak, úgy felszökik a gyermekhalandóságom, hogy utolsó leszek a rajonban, Cămătaru élve megesz, egyedül Sanda apja lesz boldog, amíg a lányát újra föl nem csinálja valaki.

– Egy kiló tíz és egy kiló tizenöt a súlyuk.

Hát igen, itt vannak. Tessék belőlük embert csinálni! Ép, egészséges, „szocializmust építő munkásembert”. Legjobb lenne elküldeni őket valamelyik kórházba, de hová? Dărăbaniban semmivel se tudnak többet tenni, mint itt, és a gyermekgyógyász egyfolytában részeg. Dorohoi nem szívesen fogadja a más rajonbelieket, van nekik problémás csecsemőjük elég a saját területükön is. Arról nem is beszélve, hogy ha sikerült nagy nehezen kikönyörögnie egy mentőt, és megérkezett a jól táplált pájleszes sófőr, rendszerint az anya úgy kezdett rimánkodni, sivalkodni, mintha börtönbe vinnék. Nem egyszer úgy kellett betuszkolni a mentőbe és olyan is volt már, aki megszökött a kórházból.

Maria és Olga néni megtöltöttek vagy tíz literes üveget meleg vízzel. Beregi minden egyes üveg dugóját ellenőrizte, majd elkészítette a koránjött porontyok fészket. Sanda tág szemekkel figyelte mi történik körülötte, nem sokat értett az egészből, csak azt tudta, hogy két gyerekkel verte meg az Isten, és jaj, mit fog mondani most az apja?! Oklómnyi vörös húsdarabnak tűnt a pólyázott újszülöttek feje a melegített kosarakban, az ajtó mögött, hogy a járkálás okozta huzat se zavarja őket.

Beregi megsimogatta a kis buta anyát, és arra gondolt, hogy legalább két hónapig itt tartja a szülőóthonban, itt legalább van, amit egyik és állandó ellenőrzés alatt lesznek a gyerekek is. De vajon lesznek?

Még egy határozatot hozott: senki se mehet az újszülöttek közelébe maszk nélkül, Sanda is csak gézmaszkkal az arcán szoptathat. Rögtön kerített is egyet és Sanda szája elé kötötte, amin kacagott a többi szülő, tața Olga a fejét csóválta, de Beregi elégedett volt.

Mind azon gondolkodott hogyan lehetne egy gyermekfektetőt nyitni. Van egy nagy világos szoba, ami a váróterembe nyílik, az jó lenne. Jelenleg nagy lakat éktelenkedik rajta, és egy papírlapra kiírva, hogy „Patika. Naponta nyitva 9-12.”

Rögtön ráparancsolt Tichora, hogy nyissa ki. Egy szekrényben gyógyszerek, az asztalon papírok, zsákok, ládák szanaszét.

– Holnapra legyen kiürítve ez a terem!

Ticho a tapasztalt felcser ijedten nézte a fiatal orvost és hirtelen nem értette, mit akar.

– Innen vigyen el mindent, kimeszeljük, itt gyermekfektető lesz! – parancsolt Beregi ellentmondást nem tűró hangon. Ticho egyre kisebbre húzta össze magát, már tapasztalatból tudta, hogy ezzel a fiatal orvossal ügyis hiába ellenkezik.

– Ertem, értem doktor úr, de hová költöztetjük a patikát? Az utcára nem tehetjük ki! Itt több ezer lejes érték van – mentegetődzött Ticho és igazsága volt. Beregi is tudta, ezért töprengett.

Hidestin nem volt gyógyszerész, csak ez a gyógyszerpont, amit Ticho kezelt, – ami neki nem is volt rossz, mert az eladott gyógyszerek árának tíz százaléka kapta munkadíjként, hivatalosan. Volt olyan hónap, amikor Ticho többet keresett a gyógyszerek után, mint amennyi Beregi felcseri fizetésével. – Nem érdekel, de innen pakolja ki ezt a szemetet! – han-

gokodott továbbra is az orvos, de közben erősen gondolkodott hová lehetne költöztetni a patikát.

– És szűnjék meg az állandó gyógyszerárúsítás! Maga felcser, azért kapja a fizetését, hogy járja a terepet, ellenőrizze a közegészségügyi helyzetet, nem pedig azért, hogy a saját mellékkeresetét rendezze munkaidőben! Ezentúl gyógyszert csak munkaidőn túl árusíthat!

Beregi rögtön rájött, hogy ez lehetetlen, mert a megvizsgált beteg azonnal meg akarja venni az orvosságot, ami természetes, de most már visszakozhatott. Órájára nézett, fél hat, és Ticho még itt van. – Eh, nincsen családja, otthon unja magát – boronálta el magában az ügyet, de érezte, hogy ismét igazságtalan volt. Hiába, Tichoval nem tudott másképpen beszélni, csak kiabálva, veszekedve, parancsolón. Pedig annyiszor elhatározta, hogy türelmes, udvarias lesz Tichohoz, de elég volt egy legyintés, vállrándítás – ami nála lemondó ellenkezést jelentett –, vagy ami még ennél is rosszabb volt, a bamba engemetűgysemérdekkel beleegezés, hogy Sándort előntse a tiroxin.

– Jó estét kívánok, mélyen tisztelt doktor úr! – köszönt rá a falu pópája.

Ticho kezét csókolomot köszönt neki, Beregi kezét nyújtott. A pápa torokköszorúlésekkel, nagy körülményesen elmondta, miért jött.

– Ugyebár, nálunk az a szokás, hogy már keresztelés előtt megszenteljük az újszülöttet, mert hát ha.....ugyebár megtörténhet, hogy az úr magához veszi, még mielőtt a kereszttség szentségében részesülhetne volna...de ha on nem engedi meg, nagyon sajnálom és bocsánat a zavarásért...

A pap hangjában ott sejlett valamilyen sértődöttség, úgy látszik előre felkészült a visszautasításra.

– Sanda koraszülötteről van szó?

– Róluk – bölintett már szinte dacosan a pápa.

Beregi erősen gondolkodott, és hogy időt nyerjen rágyújtott egy cigarettára.

– Nézze, ezek az újszülöttek, alig egy kilósak a legkisebb fertőzés, hülés megöli őket, az ő érdekük... – Szóval, nem engedélyezi? Kérem...Bezegg Ticho annakidején....De ő hívó ortodox keresztény – tárta szét karjait, mintha csak azt mondaná, ő ezen egy cseppet se csodálkozik.

– Ne siessen, atya! – csattant Beregi hangja. – Maga az emberek lelkeivel, én a testükkel foglalkozom. Azzal, amit én teszek, nem rontom meg a lelkeket, de amit most maga készül tenni, az elronthatja a zsenge testüket. Érti? Beregi érezte, hogy uralja a helyzetet, nyugodtan folytatta:

– Ticho, kérem hozzon egy köpenyt az atyának. Saját kezűleg gombolta be a pópán a fehér köpenyt, aztán felkötötte arcára a gézmaszkot, karon fogta, és bevezette a szülőóthonba. Megmutatta a két mocorgó életet, majd gyorsan betakarta gézzel a kosarakat és magára hagyta a papot.

Mikor kijött, egészen más hangon beszélt a pápa. Észrevette a nagy rendet és tisztaságot.

– És milyen dicséretes dolog mindent megtenni Isten két ilyen apró teremtményéért!

Megígérte, hogy ki fogja prédikálni, milyen szép ez a szülőóthon és óvni fogja a híveit, hogy otthon szüljenek. Beregi biztosította, hogy bármikor bemehet, de a köpeny és maszk az kötelező. Mikor kibogozta a maszkot, egy nagy hízott tetűt látott mászni a pápa szakállában. Szinte oda kapott, hogy megfogja, de még idejében leállította a mozdulatot. Tártyilagosan szemlélve a dolgokat, ezen nem volt mit csodálkozni. Ez a pap a nép között él, és nem tarthatja magát távol tőlük. Ki tudja, talán már én is tetves vagyok? – ötlött fel Sándorban a lehetőség, és elhatározta, hogy ma

este sűrű fésűvel fésüli ki a haját újságpapírra, úgy, mint annakidején a háborúban, amikor tényleg tetves volt. Ettől, és csak úgy általában egyre szimpatikusabbnak tűnt neki a pápa.

– Van neki egy fia az orvosin, laşiban – mondta Ticho fenyegetően, legalábbis Bereginek úgy tűnt.

Január végén, Keresztelő Szent János napján, küldött két kalácsot a pápa Sándornak. Mindentudó Olga néni magyarázta meg, hogy ilyenkor házról-házra jár a pápa szentelni, mindenhol kap egy kalácsot és valami pénzt.

– Ááá!...nincs mit kezdjen annyi kaláccsal, egész télen a disznóit eteti vele. Különben az idén tizenhatezer lejt gyűjtött össze.

Ticho kinyitott egy ajtót a konyha mellett, valamikor fürdőszoba lehetett földirtokoséknál, most Olga néni tartja ott a seprűt, felmosó rongyait.

– Tegyük át ide a patikát, de nem fogja zavarni a doktor urat? – pislogott ravaszul a minden hájjal megkent felcser. Tényleg pont szemben volt Beregi szobájával, és ha ott felgyűl a vásárló közönség, még a latrinára se mehet ki nyugodtan.

– Az nem fontos! Ha kell, az én szobámba költöztetjük a patikát, de a gyermekfektetőt akkor is megcsinálom!

– Tölem... – vonogatta a vállát Ticho, ami azonnal kihozta Beregit a sodrából. Pedig éppen most készült megdicsérni ezért a kitűnő helyválasztásért.

Nem számítva az állandóan akadékoskodó felcser, Cosmolici bácsi, Ilcu a tetűirtó és Lupăceanu alkották a férfi gárdát a körzeti rendelőben. Beregi előadta az elképzeléseit a gyermekfektetővel kapcsolatban és nem titkolta, hogy ez elsősorban a férfiak számára jelent pluszmunkát. Mindenki javasolt valamit és mindenkinek voltak ötletei „persze ha volna ez, ha lenne az...”

Ilcu azonnal odaállították, meszelje ki a hajdani fürdőt. Tetűirtó szerszámai tökéletesen megfelelték a módszertal permetezésére is.

Kiderült, hogy a padlásban van három rozoga vaságy, Ticho patikájában néhány, leltárban nem szereplő faláda.

– Egyikben a tisztá, másikban a szennyes ágyneműt fogjuk tartani. Persze, előbb le kell festeni szép fehérre és mindent fehérre fogunk festeni! – lelkesedett Beregi.

Szerencsére festék az volt, két jó nagy bödönnel. Évekkel ezelőtt kapták, hogy fessék le az ajtókat, ami aztán elmaradt. De kellett egy pár ecset, dörzsopapír, hogy a vaságnyakról a régi festéket letakarítsák, szeg, drót és más apróságok, amiket meg kellett venni, de miből? A pénzt Sándor adta, pedig minden leire szüksége volt neki is.

Csipőfogóval – azt is venni kellett – akkurátusan kifoltozta a vaságnyak fémsodronyát, míg Lupăceanu a festéket, rozsdát kaparta, vakarta, dörzsölte le a róluk. Cosmolici bácsi állandóan sápirózott:

– Nahát, hogy egy doktor ilyesmivel csináljon?! Nem restelli a piszkos munkát és milyen jól ért hozzá!

Különben nem nagyon lehetett rábízni semmit. Egyet-kettőt dörzsölt a vason, mire jött egy ötlete, felmászott a padlásra, lehozott egy ütött-kopott állványt, amin csappal ellátott vedernyi víztartály volt.

– Ez jó lesz kézmosónak – mutatta büszkén szerzeményét, csak akkor lombozódott le, amikor kiderült, hogy ezt is le kell smirgizni, és be kell festeni.

– Minek ez a nagy munka, miért nem ad a rajon új felszerelést? – morgott Ticho. – Ebből az ócskavasból úgysem lesz semmi! – Egyébként az új patikáját rendezte, ami szebb lett, mint a régi.

Ilcu javaslatára nekiálltak az ajtóknak, ablakoknak is, előbb ledörzsölték, aztán újrafestették az egészet. Mindenki dolgozott, Maria, tața Olga és Emilia is, festették a bútorzatot. Csak a két védőnőt nem fogta be Beregi, azok változatlanul járták a terepet, szép

szóval és veszekedéssel igyekeztek megtenni mindent, azért hogy a csecsemők el ne pusztuljanak.

Beregi közben el kellett lássa a rendelőt is, mert a betegek azért mégis csak jöttek. Eleinte a váróterembe, pár nap múlva már hátra kerültek az udvarba, ahol az egész személyzet dolgozott. Alázatosan megálltak és bámulták, hogy lesz hófehér az ütött-kopott vas, és vajon még hány deszkát akar elfűrészelni a „doctorul nyik”, amíg rájuk kerül a sor?

Ha összegyűlt két-három beteg, Beregi abbahagyta a munkát, kezét mosott az újonnan felszerelt mosdóban és átvedlett orvossá, de alig várta, hogy befejezze, és visszamehessen az udvarra, folytatni a gyermekfektető teremtését.

Kellemes, fanyar méz-szagú volt a frissen kimeszelt szoba és úgy tűnt, nagyobb lett, mint amilyen patika korábban volt. Sándor ijedten döbönt rá, hogy elfelejtették kitakarítani a cserépkályhát meszelés előtt, amiben ki tudja mikor volt utoljára tűz. Ilcu megnyugtatta, semmi baj, ha összekormozódik majd lefújja még egyszer a falat. Ez volt aztán a Cosmolici bácsinak való munka, megkeresni a padlásban a megfelelő kéményt, azon a lyukat, belevilágítani, hűmögögni, fontoskodni, leereszteni egy láncot és így tovább.

– Hun van a doktor elvtárs?

– Fenn van a padlásban, pucoolja a kéményt.

Tóthfalvi-Totfel elvtárs nevetve készült a rituális munkás kézfogaásra, de amikor meglátta, hogy néz ki Beregi, meggondolta magát. Csak azért jött, hogy lássa, mit csinálnak az elvtársak, de látja milyen nagy munkában vannak, nem is zavar tovább, de gondolta jó lenne kimosni a másik fülét is, de az még ráér, minden esetre jó munkát és további sikereket kívánt a szorgalmas kollektívának.

Beregi újra kimosdott, közben azon gondolkodott, hol szerezhetne egy darab tükröt a kézmosóra, valamikor az is volt rajta. Tóthfalvit bevezette a pillanatnyilag még ajtó és ablak nélküli szobába, és elmagyarázta mit akar ő oda berendezni. Aztán kimosta az aktivista fülét.

– Mondja, doktor elvtárs, én mivel tudnék segíteni? – kérdezte boldogan, mert végre mind a két fülére hallott. – Valamikor én asztalosagot is tanultam...

Húha! Sándor fantáziája meglődött, és maga előtt látta a vásárhelyi újszülött osztályt. Rögtön kivitte az udvarra, méricskéltek, számoltak, Tóthfalvi egyre csóválta a fejét, mert nem volt minden olyan fényes és ragyogó, mint aktivista beszédeiben.

– Ez a decka nam jó. Ércse meg uram! Csak nem kézbéli, hogy gyalultatlan deckából csináljuk! Ilyen szegényt én nem élnék túl. Mer ha úgy akarja, én hozza se fogok! Nem fessük le, a paravánok maraggyanak natural faszínűnek. Beregi fülének egyszerre fájt és esett jól az anyanyelvét kerékbe törő Tóthfalvi szövege. Hónapok óta nem hallott magyar szót.

Másnap reggel a betegek nem csak Beregit és egészségügyi csapatát csodálták meg fülig porosan és festékesen, hanem Totfel elvtársat is, aki füle mögött egy lapos ceruzával gyalulta a deszkát. Nagy szakértelemmel nézegette, méregette, kopogtatta és Sándornak az volt az érzése, hogy időnként meg is simogatta a fenyeőillatú nemes anyagot. Egyébként a deszkát is Tóthfalvi szerezte valahonnan, Lupăceanu ma reggel hozta fel székérrel.

Annnyira tetszett a betegeknek, hogy a doktor és az aktivista is dolgozik, hogy alig tudta bevinni őket a rendelőbe, lám, miért is jöttek egyáltalán hozzá? Olyan is volt, aki konzultáció után kijött az udvarra bámolni. Tóthfalvi, aki megszokta a parancsolást, hol az egyikre, hol a másikra szólt rá: „fogdd ezt meg.....vidd oda.....seperd össze...” És az emberek csinálták szívesen, a moldovai engedelmes fajta, de megszokta, hogy parancsoljanak neki.

A munka nagyon jól haladt és Sanda porontyai is jól fejlődtek. Az első napokban pipettával kellett táplálni őket, még úgy is félrenyeltek, ma már végre egyedül szoptak, több, mint száz grammot, ami nagyon jó eredmény.

Beregi Sándor boldog volt, érezte, hogy tesz valamit a betegekért, nem tanult és nem él hiába. Körmei berepedeztek, tenyerébe berágtatta magát a rozsdá, hajába festék ragadt, de végre elégedett volt az egész világgal, sőt önmagával is.

– Jó-jó, de mi lesz, ha megtudja a rajon?! A mi egységünkben nem szerepel gyermekfektető, ennek külön személyzeti keret, plusz költségvetés kell, a beutaltaknak ingyen gyógyszert, kosztot kell adni. Hátha nem is hagyják jóvá?!

Sándor nem válaszolt semmit, de haragudott, mert Ticho ilyen ünneprontó, még ha valamilyen igaza is van.

Szombatra elkészültek mindennel, az ablakpuco-lással, takarítással is, ragyogott minden a tisztaságtól. Ideiglenesen a kézmosó tartályára tükr helyett egy csecsemő plakátot ragasztott, szájában cumival. Sándor nem értett egyet a cucli használatával, de ezen a vidéken nem is ismerték.

Jegenyés János: Kapcsolat

(Regényrészlet a szerző Földhözragadt boldogság című, készülő kötetéből)

FRANÇOIS BRÉDA

2. Lali Lajstromai

Második szikájmó (tanítás)

Lali metodológiai újításai között szerepelt, hogy a kurzusok nem hetente kétszer – „kispolgári” módra –, hanem naponta zajlottak. Este 9-től hajnalig.

A cigány nyelv szókincsi és nyelvtani ismertetését Lali a gyakorlatból kiinduló fogalmi körök koncentrikusan rendeződő modellje mentén követte.

Az **első** Tanítás az **Emberi Test** – a számunkra legfontosabb struktúra – névszerinti ismertetését és fogalomkörét ölelte föl.

S minthogy a Test nem élhet meg és túl önön táplálása nélkül, az első Tanítást az **élelmiszerek** kimerítő és részletes ismertetése követte. Ez volt a testet körülvevő **második** fogalomkör, ami a gyakorlat póré mezején a Test fennmaradását és változatlanul normális működését szolgálta.

A **harmadik** fogalomkör a **Test közvetlen környezetét** merítette ki. Megtanultuk a lakás, a szobaberendezés, a háziállatok, az udvar, a szomszédok, a növények és a kövek, ásványok neveit és neveit, egyes és többes számát, a mitikus elemeket: a Tűzet, a Vízet, a Földet, a Levegőt és az Étert.

A **negyedik** fogalomkör a **rokonsági viszonyokat** szedte lajstromba. Ugyanehhez a tárgykörhöz sorolta Lali a **társadalmi foglalkozásokat, a vallásokat** és az **államot** annak különböző **intézményeivel** egyetemben.

Az **ötödik** kör következett: megtanultuk az **égitestek, a Naprendszer, a galaxisok, a világmindenség, az Isten és a Világsszellem** nevét, a **Kozmosz lények** és a **tárgyak lelkeinek** és a nevét és tulajdonságait: mindennek van **delje** – tanította a Mester –, az **O Del** („Isten”) **mindenben ott van.** Az **o delről** nekem a polinéz animista **mana** jutott eszembe, de hallgattam, mert a Mester „nacionalista” volt, annak ellenére, hogy egyáltalában nem volt az.

Lali szerint a világ legjobban elképzelt gondolati szisztémája a cigány filozófia, s tudta, hogy ő a cigányság Apáczai Csere Jánosa – avagy Szenczi Molnár Albertje minimum – de mindez csak 500 év múlva *avant és après la lettre*. Most még nem vagyunk azokban az időkben.

Mint ahogy a Testre esküdött, Lali polgári léptékekben enyhén szólva is „verekedős” volt: Nagyváradon a megtisztelő „Fekete Bombázó” harci nevet érdemelte ki magának, legalábbis hétéves fia, Babi-Bobby szerint, mint erről majd később bővebben beszámolunk.

Lali védte a testét s méltán, mert anatómiai modellnek beillő s a töménytelen fizikai munkától kiépült izomzata ki is vívhatta magának az általános elismerést. Sok forradás volt rajta, s ezekkel – eltérően az alvilág más fenomenjeitől – nem kérkedett. A Mester szerény volt „a sebeivel”.

De ahogy védte a Testet, a saját Testét, úgy védett minket is, – a *szellemi Testét* –, a *Tanítványait* is.

Mi voltunk a Lali „Egyháza”, Lali szellemének a „Teste”. Sok pofot és szíjot, ordítást osztott ki védelmünkben: sokan támadtak minket és Őt is, hogy: „né, a cigány hülyíti a népet!”.

Aztán Lali kiosztott egy-egy, szellemi és főként pszicho-fizikai megértést elő segítő pofont, és a **dumánok**, az elleneink mindent rögvést megértettek, avagy legalábbis azt, hogy hagyjanak csücsülni minket békén a Mester Iskolájában.

És ha véletlenül nem akartak volna valahol kiszolgáltatni minket, akkor még rendelt tizenkét sört az ő számlájára. A Mester föllángolt, ha „olajat öntöttek a tűzre”.

Ebben a *szikájmó*ban megtudtuk a „nagy titkot” miszerint az, amit az európai kultúrában „**léleknek**” nevez a filozófia és a teológia, az az európai neo-hindú, azaz roma (vagyis: cigány) gondolkodásban a „**Gyomor**” (cig o dksi), fogalomkörével azonos.

Nekünk ez az **o dksi**, vagyis Gyomor-Lélek automatikusan az **1001 éjszaka** „palack-szellemét” juttatta eszünkbe annál is inkább, hogy a Mester el ejtette egyszer, hogy a Gáborok nem egyéb, mint egy perzsiai törzs, de az is igaz, hogy a cigány „mitológikus” poliszémia, több jelentésség szellemében – amit egyszerűbben kötelező misztifikálásnak is nevezhetnénk –, Lali egy másik alkalommal azt szögezte le „egyszer s mindenkorra”, hogy a cigányság Észak-Indiából vándorolt át Európába, valamint egy másik alkalommal – ekkor a Mesterben már volt némi „nehézbengin” (profánul: konyak + sör) – azt vallotta be az elámult szellemi palántáknak, hogy a cigányság eredetét száz százalékosan ő sem – de más sem! – tudja. Egy másik alkalommal azt mondta, hogy nem a cigányok jöttek a Balkánra, hanem a görögök, a bulgárok és a szerbek. A cigányok mindig is itt voltak, **Magister dixit.**

Lali szerint Gábor Áron is forradalmár Gábor-cigány volt, aki a fém-megmunkálás ősi, hagyományos cigánymesterségét 1848-ban a „harangból-ágyút”-recept révén állította az események szolgálatába.

OLóri erre őszinte érdeklődéssel rogtán közbeszúrta: „És Kossuth?” Am a **Szikájdó** a Nagy Tanító, a Mester – azaz Lali – elhárító mozdulattal, nem volt hajlandó besorozni Kossuthot a „csókák” totemikus népe közé.

Lali szerint a Gáborok azért a „Csókák Népe”, mert fizionómiailag (orr, haj, stb.) hasonlítanak erre az ismert madárra.

Ekkor nekünk, mint May Károly és Cooper hú, para-antropológus olvasóinak a Varjú-indiánok totemoszlopai és varázslói jutottak eszünkbe, s Lali is egy álruhás sámánként tűnt a „csókák légi és csodás népéből”.

Ilyen kontextusban már az sem volt lehetetlen, hogy Hitchcock a *Madarak* című filmét a cigány nép eljövendő nagy fölemelkedésének a parabolájaként alkotta volna meg.

O Karának meg az az ötlete támadt, hogy ha ez így megy, akkor biztos még Mátyás Király se volt magyar, hanem félig román és félig cigány, Lali viszont azt mondta, hogy: „*Nem biztos, hogy Mátyás Király cigány volt, de...*”, és sokat mondóan intett az ujjával, majd egy rövidet és velőset kacsintott.

BURUS JÁNOS BOTOND

Teflon Májk (X tanításainak tükrében)

„Mivel már sokan megkísérelték, hogy a körünkben lejátszódott eseményeket leírják, úgy, hogy ránk maradt azoktól, akik kezdetül fogva szemtanúi és szolgálók voltak az isteni szónak, jónak láttam én is, hogy elejétől kezdve mindennek szorgalmasan utánajárjak és sorban leírjak neked mindent, tiszteltreméltó Teofil, hogy meggyőződjél róla, mennyire megbízhatók azok a tanok, amelyekre tanítottak.” Lukács evangéliuma

Májkot mindenki rendes pófának tartotta a blokkban. A tizediken lakott, Detroit egyik külvárosában, amit valamilyen, a háza számára fontos történelmi dátumról neveztek el, és amit Májk sehogy sem tudott beazonosítani a maga számára.

– Sehogy sem tudom beazonosítani ezt a k... dátumot a magam számára – mondta X-nek, amikor egy-egy konyhaszékeken ültek Májk konyhából nyíló szobájában. Ezt persze fölöslegesen mondta, csak úgy, mert X már három éve nem járt iskolába. Faterja, aki kamionos volt, biztos jól s...berugdalta volna, ha tudja. És ha nem hagyta volna ott X anyját, amikor hét hónapos terhes volt. Így együtt töltötték a délelőttiakat, Májk néha cigarettáznai tanította a kőlyköt, vagy előszedték a cipősdobozból a Relakszészón end Dzsój harminc évvel azelőtti, fehér-fekete számait, és röhögtek a hülye fazonokon, ahogy ott kecmeceltek a tupirozott hajú nőikkel. Megvolt a teljes hatvankilences év, és nyolc szám hetvenből. Májk általában halkonzervet evett, mindegy volt neki, ha olajos, ha paradicsomos, csípős szószsal vagy saját levében, előre kifőzve. A halat nagyon szerette, megévelt napi hat-nyolc dobozzal is. Kétszobás lakásában nem zajongott, és a halkonzervekből kifolyólag a konyhájában sem. A gázzámlát mindig időben kifizette.

Tehát Májkot mindenki jó fejnek ismerte. Így, múlt időben. Egészen múlt hónap huszonehedikéig. Mert akkor kezdődött.

X azon a napon is, mint rendszeren az elmúlt és ellógott három évben, slattyogott fel a tizedikre. Zsebében egy hatalmas Kepton Klájjval. Már rég el akarta csórni anyja szekrényéből, a fiatalkori emlékek, a többsoros zöld üveggyöngyosor, egy összehajtható Amerika-térkép és a megörzött telefonszámlák közül. A hetvenes év nyolc számára gondolt, résnyre nyílt az ajtó, és így nyolc számára gondolt, mert így ébredés után arra szokott. Megkopogtatta a hatalmas Klájv-szivarral az ajtót, odatartva a kukucskálához, hogy Májk egyenest a szivarra kukucskáljon. De nem válaszolt senki. Ismét. Ismét senki. Unalmában meggyújtotta a rudat, amit egész dohánylevélbe csavart a gyártó, hogy fokozza az élvezetet. Erre azonban nem kerülhetett sor, mert alig tudózta le az első könnyfakasztó slukkot, résnyre nyílt az ajtó, és így gyöngyözölte magát rajta Májk. Nagy, piros szemei voltak. Igen, erre a későbbiekben is világoosan emlékezett X.

– Mi van? – kérdezte Májk, és behúzta az ajtót.

– Menj a pokolba! – mondta kevéssel ezután, és visszabújt az ajtó mögé. X meglepetésében nem vette észre, hogy a lehulló hamu elkezd lyukat égetni a teniszcipője orrára. Csak állt, és nem tudta, mennyi idő telt el. De egy perc biztosan. Ekkor kinyílt az ajtó, annyira, hogy kiférjen rajta Májk szőros jobbjá, a Relakszészón end Dzsój mind a húsz fekete-fe-

hér számával, és eltalálja vele X füstölő lábfejét.

– Vidd a pokolba! – és becsapta az ajtót. És kiordibált, hogy oltsa el azt a bűdös szivart, mert olyan szag van, mintha a tavalyi hordót kéneznék.

X először arra gondolt, hogy most hol fogja eltölteni további iskolaéveit. Majd arra, hogy Májk biztosan megint elkezdte az ivást. Pedig már egész jól megvolt pia nélkül. Régen ugyanis Kanális Májk volt a neve. Mert nyelte az olcsóbbik viszkít, mint a lefolyó. És mert egyszer részegen belezuhan egy födétlen aknába, amelyről lelopták a kanálitétőt, és eladták az ócskavas-kereskedőnek, akinek a Prim utcán volt a háza, és a háza mögötti kertjében az ócskavas-kereskedése, és a földszintről valaki értesítette a tűzoltókat. Lement a ház mindkét lába száráról, és otthagya a fogát is. Ezek után mondta neki a munkahelyi orvos, aki mindenkit megvizsgált félévente, hogy Teflon úr, ha így folytatja, akkor ön nemsokára távozni fog közülünk. S hogy máris kivan a mája, gyenge az epéje, aminek az a jele, hogy eztán fokozottan érzékeny lesz a zsiros ételekre, s mindenféle szagra. Erre Májk egyből begazolt, kitacsoltak az idegei, és csak úgy p...tgatta az agya a sötétebbnél sötétebb, hoppáréző gondolatokat. Megfogadta, hogy lemond a pohárról, és ehhez is tartotta magát. Ennek ellenére a dokinak igaz lett, mert Blekk úr, a törpehőközpontokat beszerelő vállalkozás tulajdonosa, elcsipte Májkot, amint egy gázbojler beszerelése közben rágyújtott egy szűrőnélküli lákisztrájkra, és még aznap kirúgta. Májknak ugyan azt mondta, hogy felfüggeszti a munkaszereződését, de mégis kirúgas lett a vége. Azóta munkanélküli Májk, és az is szándékszik maradni, mert így az állam szociális védőhálóját szorosán köréje fonta, és karöltve további humanitárius szervezetekkel, annyi segélyt folyósított, amiből fél lábon és röhögve ki lehetett fizetni a lakászámlákat. A többire rengeteg halkonzervet vett Májk, és telirakta velük a kamrát.

A fentiek minden szavára emlékszik X, és ha kéri, meg is esküszik rá. Mert az egész cirkusz aznap kezdődött, amikor nem léphette át ő a tizedik emeleti lakás küszöbét, és így az egész délelőttiét a szabadstrandon kellett eltöltsse, ami ilyenkor zárva van, de át lehet mászni a dróthálón, ha felkapaszkodnak a salátabár tetejére. A bádore teljesen érintetlen volt, a címkén aszpikörvényekkel küzdött egy jól fejlett makréla. Csak éppen belül nem volt semmi, a konzervet tévedésből teljesen üresen zárták le. Borzasztó jó volt az érzés. Nem gondolt semmire, illetve életében először abszolút bizonyossággal érezte, hogy mindent tud, anélkül, hogy agytekervényeit melóztatná. Például tudta, hogy az alatta lakó kövér indián felesége odakapapta a rántást, mert telefonált főzés közben. Valahol mélyen, a gyomra közepén érezte a keserűre pörkölődő liszt ízét, orrában az edény fülének savanyú bakelitszagát, fülébe beszállt a squaw ijedt mormogása, ahogy fel-

vakarja a lábás alját, és direktben közvetíti valakinek mindezt. Az agyában pedig az tudatosult, hogy ha az orrfacsaró szagra kijön a kövér indián a kisszobából, megint elkezdődik a végénincs cirkuszok egyike. Állandóan veszekedtek, és mindig a kaja miatt, a nő rettenetesen félt, hogy elhagyja a férje a gyengus ebédéért, és félelmében még rosszabbul főzött.

Azt is tudta, hogy a hetedikén megáll a lift, és kiszáll belőle az Öreg Dzsínó. Hallotta az összetéveszthetetlen puffogást, ahogy a kezében lógó rafiaszatyorban egymásnak gurulnak az eldobható műanyag flakonos sörök. Dzsínó egyfolytában piás volt, de nem kocsmázott, hanem beült a hetedik emeleti ruhaszárítóba, ami tulajdonképpen a félemeleten, a lépcsőfordulóban volt, és ahonnan varrócérnát vezetett be a lakásába, aminek a végére felkötött egy karácsonyfacsgót, és ezzel jelzett, ha már elég részeg volt, hogy támogassa vissza a lakásba a lánya, aki egyetemre járt, de nem volt elég pénze rezsire, hogy külön költözzön. Az Öreg védte a poshadtt, kéltiterez flakonos sört, de majd megvesztel a ginért és a brandyért, amit néha Májk szállított neki.

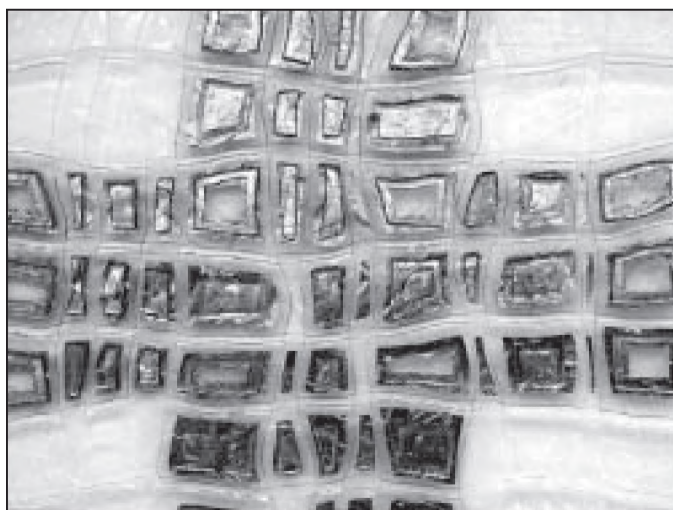
– Be sem kell jönnöd ebbe a kupiba, Májki!!! – kiabálta vissza mindig az ajtóból, a leánya hóna alól. – Hanem csak a receptet mondd, hogy mivel vegyíted, és megjegyzi az én lányom!

Ugyanígy és ugyanekkor tudta, hogy visszavert a másodikra X apja. Hozott egy újabb többsoros zöld üveggyöngyosort, az összehajthatótt Amerika-térképen megmutatta, hogy hány-szor szelte keresztül kamionjával a kontinenst, és megígérte, hogy ezután ő fogja fizetni a telefonszámlákat. Májk érezte, ahogy X anyjának szemében újra fellobog a szerelem, és X apja is érezte ugyanezt, és elkérte X ellenőrzőjét. A kalorifercső, mint egy hatalmas hangszer húrja bögött Májk koponyájában. A konyha megtelt mindenféle szagokkal, az összes emeletről hangfoszlányokat hozott a vízvezeték értelmes félmondatokkal. A kaloriferben taknyosan szipákkolt X, és Májk tudta, mit kell tennie. Övig kihajolt a konyhaablakon, és egyenként bedobálta teljes halkonzervkészletét az indián terraszára. A vinilin asztalterítő egy kockájára ráírta, hogy hány Mentosán-toroktablettát tegyen Öreg Dzsínó egy fél liter nyolcvanhat fokok szeszhez, és mennyi pergelt cukor kell a brandyhez. Megtoldotta egy narancshéjbőlé receptjével is, majd az egész abroszt lefogatta a ruhaszárító kötélén a hetedikig. Kirohant az előszobába, és tárcsázta X-ék számát. A harmadik csengés után rámondta az üzenetrögzítőre, hogy a k... életbe X, kell fel és járj el iskolába. Ezek után visszament a konyhába, belelépelt egy víztöcsába, ami a kagyló alól terpeszkedett a linóleumra, felkászálódott a hokedlire, és az újra állig húzta a térdét.

Az indián a kilencedikről kihívta a zsarukat. A zsaruk értesítették a tűzoltókat, a tűzoltókkal jöttek a rohammentők. A rohammentők elmentek, mert nekik semmi dolgom nem volt. A tűzoltók betörték az ajtót, a zsaruk beírták a jegyzőkönyvbe, hogy Májk lakásában legalább egy hete folyt a gáz. Az indián diktálta az adatokat, a teljes nevet és címet, családi állapotot, de a kornál elakadt.

– Hány éves volt? Tudja valaki, hány éves volt?

– Harminchárom, mondta meg szomorúan X. Pontosan harminchárom.

Kertészfi Ágnes: Kereszt

ESZTERÓ ISTVÁN

Ál(?)paródiák

Előretolt Hejehujákról

Sőt, ha

Hetyke a szó- meg a farcsavarás, csupa másnapos Ámor, Hallga, Los Angelesig verscsipa meztelenít, Észbontó piruett, a legénke s a Dakt Ilu smárol, Ó, micsa élvezet itt, csaj csöcse transzba esik, Parkett hányavetél megesezt levelet fügefáról, Sőt, ha nevén nevezik, jó fa es hengeredik –, Tisztesség ki ne múlj, klauzám, már csak te hiányzol, Bár ezután örömet járom a forgetegest.

Don Quijote utolsó próbája

Egy kurta farkú próbát
Madonna vetne porba
meghosszabbítom szóm hát

beállva én a sorba
e verssel hátha váza
ágyéka egy csokorba

aszú nedűbe várna
tövíg merengő éjbe
szóko ondo-virágra

ó fogja gyöngy-kezébe
dagadni vágó strófám
virulina móka éke

babért hiába szór rám
s kopjámra én Quijote
ma azzal viszonzom

nem is te vagy te ó te
döfködtelek lapátnyom
és várom hogy rikołtsz-e

gyönyörbe dűlve várom.

Csütörtöki bizsilés

Máris a lerbe buszulta az anyját – Devla kegyébe,
Sezlonyon úgy hevüle, lájbi se bírta ki rajt,
Durr oda Isti, hegyesre tömített flóbere peccslett,
Çinka elámula lok, hogy kiduavadt a szeme,
Am küpülés közepén lebizsilte legénke burundját,
S monda csütörtököt így lerni tövén a monyók.

Gondolatok a hölgytárban

Hormonhátér egy vershez

Ó, ahová ma belépsz, lantodnak a húrja felajzva,
Ment-e elébb a világ? Ejnye, mihaszna beszéd...
Elhányt rongyokon át hágsz, költő, szúzi csodákig,
Mánsnak a dolga talány, ám hivatás a tiéd!

Palacsinta

...egy másikhoz

Jöttem a Gangesz partjairól palacsinta szagára,
Margit, a feszt lobogó csipkebokorba bevont,
Lombjai közt meredezve, az égre lövellt Himalája,
Ah, Tisza-parti verőn gangeszi révületek!

Ó, Tercinák!

Költök magamnak nőket, százat,
előbb idézem ám a hármát,
akik gyönyörbe gurguláztak:

legelső tűz Margit, a szentem,
kinek hasán hős férfi lettem,
tizenhat éves, én még hat sem,

a másik örök játszótársam
már felnőttként tornáztá vágyam,
Rozál rekordot döntött nálam,

s kire fogam mindmáig vásik
Terézke lón, a szóke, másik,
ma minden lázam bennük ázik.

Mit szólna ehhez minta hitves?
Talan olyankor sejtji, sikkhez
a tercinák szeszélye mit tesz.

MÁRTON LÁSZLÓ

Nirvána

Felhívtam a barátomat. Mondtam neki, hogy az urakról és dámaokról írok egy történetet. Pontosabban, van egy történetem, amelyet szeretnék megírni, de előbb elmesélném neki, mert kíváncsi vagyok, mit szól hozzá. Barátom a vonal túlvégén finoman és gyöngéden, de azért jól hallhatóan olyasféle hangot hallatott, ami hasonlított egy elnyújtott ásításhoz. (Később kiderült, hogy persze, hogy érdekli a történetem, különösen, ha nincsenek benne művészek és művésznők. Mert ő már egy kissé elunta azokat a történeteket, amelyekben csak úgy nyúzsögnek az írók és írónők, festők és festőnők, férfi színésznők és női színésznők. Szóval művészek, azok nem lehetnek.)

– Életművészek sem? – kérdeztem reménykedve. – És életművésznők?

– Azok sem – felelte barátom szigorúan. – Kóbor lovagok sem. Földbirtokos asszonyok sem. Építések sem, jósnok sem. Római császárok sem. Szemiramisz és Kleopátra végképp nem. Királyok, hercegek, grófok, naplopók és burzsoák sem.

– Akkor inkább azt mondd meg, ki az, aki benne lehet a történetben – szóltam kissé kedvetlenül. Barátom szigorúsága szárnyát szegte iménti lendületeknek.

Ismét hallatszott az ásításhoz hasonló finom és gyöngéd hang.

– Lehet például olyan ügyvéd, aki válóperek bonyolításával foglalkozik.

Ehhez tudni kell, hogy barátom válófélben van. Éppen elköltözött hazulról. Jelenleg egy ismerősénél lakik, aki hosszabb időt tölt külföldön. De én azért megkérdeztem:

– Más nem lehet? Mondjuk bolti pénztáros-lány, akinek a barátja péntek délután, amikor a legtöbb vannak és legvérszomjasabbak a vásárlók, küld egy SMS-t, hogy lóg a melle, és emiatt nem akar vele találkozni többé. Ebben aztán se művészet nincsen, se római császár. Ő nem lehetne?

– Lehetne éppenséggel – szögezte le barátom –, de a válóperes ügyvéd jobb lesz. Olyan negyven év körülnek próbáld elképzelni, de öt-hat évet simán letagadhatna. A haja szókére van festve.

– Milyen szóke? Platinaszóke? Vagy esetleg hirtelenszóke?

– Nem, nem. Egy jogi végzettségű személy ne legyen hirtelen.

Egy kicsit gondolkodtam, végül azt mondtam:

– Na jó.

Még egy kicsit gondolkodtam, majd hozzátettem:

– Na megállj csak.

De ezt már csak gondolatban tettem hozzá.

Szilánki Szilveszter egy péntek délután kapott némi izelítőt belőle, milyen érzés dámanak lenni. Illetve, hogy pontosan tájékozassuk az olvasót, elmondjuk: egyszer már volt része ilyesfajta izelítőben, amikor hazakiért egy kedves, fiatal tanárnőt, egy bizonyos Évikét. Némi bor elfogyasztása és a szokásostól kevéssé eltérő közeledési kísérletek után Évike váratlanul kifakadt: hogy tudja-e Szilánki, milyen undorító, amikor egy részeg pasi fogdossa a nőket?

S hogy ezt illusztrálja, kapkodva, reszkető kezekkel fogdosni kezdte Szilánki melleit. Pontosabban, a mellkasán azt a zónát, ahol egy nőnek általában a melle van. Mert a férfiaknak ugyebár nincs mellük, ez közmegegyezés. Eből következőleg Évike olyasmit fogdosott, ami nincs. Igen ám, de Szilánki számára ebben a pillanatban világossá vált, hogy a közmegegyezés mennyire törékeny. Az embernek tudniillik, mihelyt melleket tulajdonítanak, mindjárt lesznek is mellei. Ezt a felismerést elképesztőnek és vérlázítósnak tartotta. Dühösen ellökte Évikét, és lesodorta az asztalról a borospalackot a poharral együtt. Évike ráadásul ki is nevette:

– Na látod! Ilyen idegesítőek tudtok ti lenni. A happy end után sóvárgók kedvéért elmondjuk, hogy Szilánki, miután azzal próbált visszavágni, hogy ez itt nem fizikaóra, ismét nekirugaszkodott Évikének, az pedig most már egy szóval sem tiltakozott, hanem csak harapott, igaz, eléggé fájdalmasan.

No de mindez eléggé régen történt. Szilánki azóta viszonylag ritkán töprengett azon, milyen

ézés dámanak lenni. Most azonban ott ült a Nirvána kávéház márványasztalánál, és bámulta a péntek délutáni csúcsforgalmat. A szupermarketekben ilyenkor vannak a legtöbben, és ilyenkor a legvérszomjasabbak a sorbanállók. Szegény kis pénztáros csaj.

A márványasztal másik oldalán ott ült Bandi, aki általában régi pisztolyokkal foglalkozott, azonkívül egy filmstúdió alapításán törte a fejét.

(Barátom ekkor közbevágott: – Abban állapotunk meg, hogy művész nem fog szerepelni a történetben. Szerinted aki filmstúdiót alapít, az nem művész?)

Igyekeztem őt megnyugtatni, hogy ez egy szigorúan kereskedelmi jellegű stúdió, továbbá még nincs is megalapítva, sőt, valószínűleg nem is lesz. Am ez barátomat nem nyugtatta meg maradéktalanul:

– No és mikor jön a válóperes ügyvéd, a szókére festett hajával? – kérdezte türelmetlenül.)

Bandival szemközt, vagyis közvetlenül Szilánki mellett ott ült dr. Dékány Brigitta szókére festve, az a fajta negyven év körüli nő, aki öt-hat évet simán letagadhatna életkorából. Ezzel nem a szépségét dicsérik: horgas orra, vékony szája, előreugró, keskeny álla ragadozó madarat juttatna az olvasó eszébe, ha leírásukra több erő és figyelmet fordítanánk. Epp ilyen vékonynak és keménynek látszott a teste. Bandi mesélte róla, hogy mielőtt elvégezte volna jogi tanulmányait, néhány évig balett-táncosnő volt. Most is remekül táncol, sőt, egy-egy emelkedettebb hangulatú bulin tánc közben le is vetkőzik, méghozzá épp olyan keményen és hajlíthatatlanul, ahogy hétköznap tárgyalni szokott.

Szilánki megállapította: dr. Dékány Brigitta valóban férfias jelenség. Iratokat teregetett ki az asztal márványlapján, azokat Szilánkinak alá kellett írnia. Bandi viszont legalább tizenöt-husz kilót hízott az utóbbi másfél évben, amióta Magyarországon él. Eppen azzal büszkélkedett, hogy őt már messziről megismeri minden pesti taxifófor.

Bandi névházassággal települt át, és most eljött a válás ideje. Ennek intézése folyik a Nirvánában, történetünk lapjain. Bandi az összes pesti ismerős közül Szilánkit tisztelte meg azzal, hogy a segítségét kérte néhány forrás megbebiztosításához. Azt is mondta neki, hogy ő

még sohasem látta dr. Dékány Brigittát meztelenül táncolni, de nagyon szívesen megnézné.

Szilánki az asztal fölé hajolt, hogy áttanulmányozza a soron következő iratot, ekkor azonban az a határozott érzése támadt, hogy az asztal alatt egy kéz végigsimít előbb a jobb, majd a bal combján. Szinte kővé dermedt a megdöbbenéstől. A kéz ekkor megállt, és jó erősen belemarkolt a combja tövébe.

– Még itt is legyen szíves aláírni – mondta közben az asztal fölött szenttelen hangon dr. Dékány Brigitta.

Szilánki pillanatnyi habozás után engedelmeskedett. Ekkor a kéz feljebb siklott, és egy mozdulattal lehúzta a nadrágszálca a zipzárt.

(Barátom ekkor szakított félbe másodsor: – hogy az összes közül csak a legkirívóbb ostobaságra hívjam fel szíves figyelmet – mondta –, egy ügyvéd ügyködését leginkább ügyvédi irodában tudnám elképzelni. Még ha negyven év körüli, szókére festett ügyvédnőről is van szó. Légy szíves, talájl ki valamit.)

Megpróbáltam kitalálni valamit, mégpedig az asztal alatt kezdődő mozdulat folytatását egy általam ismert ügyvédi irodában, de aztán jobbnak láttam visszakanyarodni a Nirvána márványasztalához.)

Szilánkiba ekkor egy olyasféle gondolat hatott bele, hogy: micsoda dolog ez, hivatalos iratokat a Nirvánában végelesíteni! Hát mire való az ügyvédi iroda?! Ki találta ki ezt az ostobaságot?

Aztán eszébe jutott, hogy ezt az ostobaságot ő maga találta ki. Ő kérte, hogy valahol „a városban” találkozzanak, ne pedig az ügyvédi irodában. Dr. Dékány Brigitta irodája ugyanis Budafokon volt található, félúton a vasútállomás és a polgármesteri hivatal között. Oda kijutni kissé időigényes lett volna. Bandi olyan ügyvédnöket lapátol össze a válaszához, akik Budafokra telepítik az irodájukat. Akkor már jobb lesz a Nirvána. Dr. Dékány Brigitta javasolta ezt a kávéházat, mondván, hogy ő közel lakik a Nirvánához, alig három utcányira. Remélhetőleg nem a buddhista Nirvánára gondolt.

A kéz, amely az imént lehúzta a cipzárt, most egyéb huzigáló mozgásokat végzett, úgy azonban, hogy ebből az asztal fölött semmit sem lehetett észrevenni. Legfeljebb annyit, hogy Szilánki felnyögött, és lehunyt a szemét. Ő már megtette, hogy nyilvános helyen a mellette

KINIZSI ZOLTÁN

„Az olvasó bekapcsolása a mesébe

– Beszélgetés Márton Lászlóval a történelmi

– *Úgy gondolom, hogy a történelmi regény a magyar irodalomban nem futotta még ki minden lehetőségét. Mint tudjuk, a 19. sz. második felében és a 20. század elején jelentek meg a magyar irodalomban az úgynevezett historizáló regények, amelyek úgy mutatták be a nemzeti múltat, mint egyfajta múzeumot, és úgy vezetik végig rajta az olvasót, mint valami idegenvezetők vagy pedagógusok, akik az olvasók okulására vonultatják fel a tényeket. Ezen regények alkotói a nemzeti ideológia igazolására találták ki írói koncepciójukat.*

– En éppen fordítva gondolom. Szerintem a nemzeti hagyomány hasznosítható a regény-poétika szempontjából is. Most, a 21. sz. elején, amikor Magyarország az EU csatlakozás küszöbén áll, és egyáltalán, mindenki a globalizációról beszél, akkor célszerű felhívni a figyelmet arra, hogy minden kultúrának másfajta gyökere van. Ezek a gyökerek, vagy mondhatjuk úgy, hogy kulturális minták, továbbra is fennmaradnak a közös kulturális emlékezetben, amelyet regény-poétikailag és íróilag mindig másképp és másképp lehet hasznosítani. Ennyit lehet elmondani arról, hogy miért kell és lehet történelmi regényt írni.

– *Miért lett a Testvériségből trilógia?*

– Kiderült, hogy sokkal jobban fogok járni, ha három vékony kötetet jelentetek meg és nem egy vastagot. Ez nekem az írásban is nagyon sokat segített. Rájöttem, hogy mindegyik kötet hat-hat fejezetből fog állni, az utolsó fejezet címe lesz a kötet címe. Mondhatnánk úgy is, hogy egy formaképző faktor, amely megkönnyítette számomra, hogy elkezdjem és lezárjam az egyes egységeket, és hogy amikor még javában gondolkodom az írásban, akkor is magam előtt lássam az egészet. Ennek egy ilyen gyakorlati és mechanikus oka volt.

– *Milyen volt a Testvériség recepciója Magyarországon és a többi magyarlakt területen?*

– Azt kell mondanom, hogy el voltam kényeztetve ebben a tekintetben. Ha a szerzőt különválasztjuk a múlttól, akkor azt mondhatnám, hogy a regény nagyon jól járt. Rengeteg értő, elemző kritika látott napvilágot, szakdolgozatok születtek róla, egy doktori disszertáció is tudok. Tehát azt kell mondanom, hogy értő olvasóban nem volt hiány. Hozzá kell azt is tenni, hogy ugyanakkor ezen olvasók számára nem vagyok olyan nagy író, akinek művei százezer példányszámban jelennek meg, még csak tízezresben sem. De én nagyon örülök, hogy van három-négyezer olvasóm és annak is örvendek, hogy a kisszámú olvasók között nagyon sok jó és értő olvasó van.

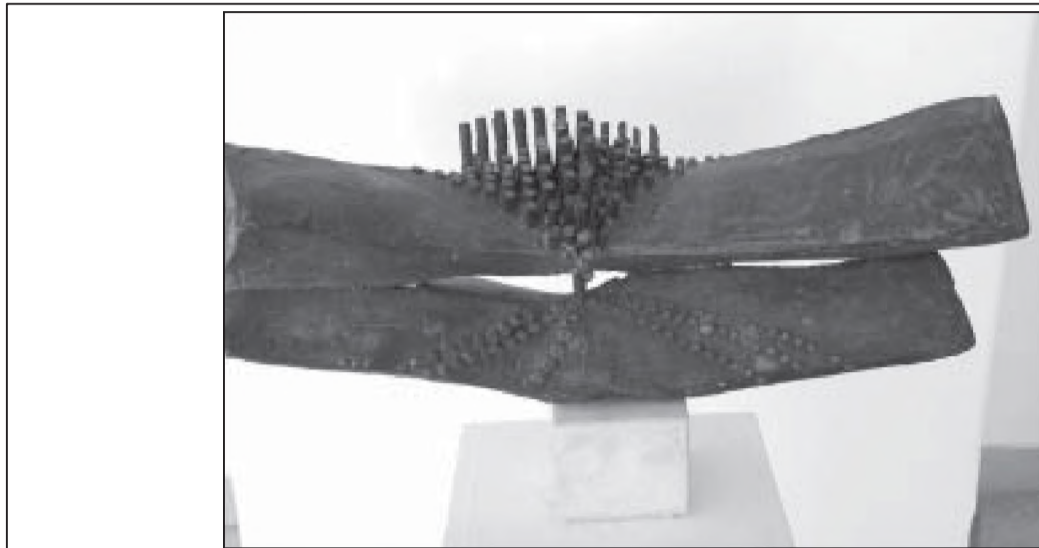
– *Mennyire alapszik a valóságban a Testvériség? Milyen arányban vannak jelen valós és fiktív elemek, amelyekből kikerekedik Károlyi Sándor története?*

– Ahhoz, hogy erre válaszolni tudjak, először is tisztázni kell pontosan a valóság fogalmát. Hogyha elkezdjük vizsgálni a történetet, akkor azt látjuk, hogy Károlyi Sándor egy létező személy volt. Valóban akkor született, amikor a regényben tevődik születése. Sztármár vármegye főispánja volt, Nagykároly létező település volt abban az időben. Lehetne még hosszan sorolni a valós elemeket, az is igaz, hogy a kurucok és császárhűek ellentéte egyre élesebb lett, olyannyira, hogy már háborúval fenyegetett, amely néhány évvel később ki is robbant és a Rákóczi-féle szabadságharc néven vonult be a történelembe. Tehát, ha ezeket a tényeket nézzük, akkor az derül ki, hogy történelmileg mind-mind dokumentáltak. Ennek ellenére nem mondanám, hogy ez a regény kifejezetten realista volna. Nem a valóságról igyekszik újabb dokumentumokat szolgáltatni, ellenkezőleg, a valóság problematikussá voltát igyekszik bemutatni. azt szerettem volna hangsúlyozni, hogy a valóságról való gondolkodás a valóságot magát messzemenően eltorzízza.

ülő nőnek benyúlt, de neki nők – ha jól emlékezett rá – még nem nyúltak be. És a legcsekélyebb mértékben sem kívánta, hogy benyúljanak. Pontosabban, Dr. Dékány Brigitta benyúlását, itt és most, nem kívánta. A benyúlás azonban ennek ellenére fennállt, sőt fennforgott.

És tényleg, már ott sem volt.
Az Éva veremtről köztudomású, hogy hatására az ember egy idő múlva azt sem tudja, fiú-e vagy lány. Ez az idő pedig rövid.
– Ha nincs ellene kifogásod – mondta dr. Dékány Brigitta férfias határozottsággal –, a veremtről én fizetem. Utána pedig hazakülönböző ruhákban és különböző ruhák nélkül. Végül csak ennyit mondott, rútul és ostobán:
– Nem.
Itt a történet végén, mondjuk, még annyit kérdezhet az ügyvédő: – Mit nem? Hogy nem lakom három utcányira innét? Esetleg azt is megkérdezheti: – Nem tetszem?

különböző ruhákban és különböző ruhák nélkül. Végül csak ennyit mondott, rútul és ostobán:
– Nem.
Itt a történet végén, mondjuk, még annyit kérdezhet az ügyvédő: – Mit nem? Hogy nem lakom három utcányira innét? Esetleg azt is megkérdezheti: – Nem tetszem?

Rétfalvi Sándor: Rítmosos táj

– Valami baj van? – kérdezte Bandi, aki tizenöt-husz kilót hízott, amióta Magyarországon él. – Rosszul vagy?
Választ nem várva, hátrakiáltott egy elszáradt gyöngyös hajfonatnak: – Legyen szíves! Egy Éva veremtről!
Es még abban a pillanatban felpattant, hóna alá szorította a táskáját, amelyben egy restaurálásra váró, ódon pisztoly domborodott, amellyel még Csinom Palkó és Csinom Jankó lövöldözött a labancokra. – Ne haragudjatok! Mennem kell!
– Bandikám – nyögte ki Szilánki –, ez mégiscsak a te válópered! Nem gondolod, hogy itt kéne maradnod?
– Miért, minek? Boldogultok ti nélkülem is! Egy taxi fékezett a Nirvána előtt.
– Képzeld, meglesz a filmstúdió! Már csak egy digitális vágóasztalt kell átvittemen Klagenfurtból Kolozsvárra! Szervusz, már itt sem vagyok!

sérsz, és feljössz hozzám. Említettem már, hogy közel lakom, három utcányira.
– Attól tartok – mondta Szilánki, miközben felhúzza sliccén a zipzárat, és egy sárkányos póló közeledett libegő papírszelettel, amely vagy a számla volt, vagy számítógépen nyomtatott jöszölet –, attól tartok, ma estére más-milyen programot terveztem.
– Nem baj – felelte az ügyvédő. – Nem fontos, mit tervezél. Az a fontos, hogy feljössz hozzám. Tíz éve kerülgetjük egymást. Folyton jelzéseket adsz nekem, én meg visszajelek. De most eljött a pillanat, most lépni kell. Itt lakom, három utcányira.
Szilánki kétségbeesetten töprengett, próbálta felidézni, hol és mikor kerülgette dr. Dékány Brigittát az elmúlt néhány évben. Munka- és szórakozóhelyeket, konditermeket, orvosi rendelőket képzelt maga elé; elképzelte az ügyvédasszonyt vörösre, barnára, feketére, kékre, zöldre festett hajjal, elképzelte a testét

Szilánki pedig azt fogja felelni, hogy: – Nem azzal van a baj.
– De tényleg. Mert az, hogy ma este dolgoz van, az egy dolog. En viszont azt is tudni akarom, hogy mint nőt vajon vonzónak találasz?
– Hát persze. Hogyne. Igen. Nagyon.
Mire dr. Dékány Brigitta megvetően fogja mondani:
– Hazudsz.
Esetleg, egy kicsit kevésbé megvetően:
– Ne hazudj!
Vagy talán, róla kevésbé elgondolható naiv bájjal:
– Nem hazudsz?
*
Barátom több okból is elégedetlen volt a történettel, különösen a befejezéssel. Szerinte ez így nincs befejezve. Mert az rendben van, hogy az ember nem akar egy nőnek női mivoltában megbántani, de akkor – tette hozzá – légy következetes! Aki A-t mond, mondjon B-t is! Az is rendben van, hogy egy úr (már amennyiben úrnak tekinthető ez a te szereplőd, nem pedig – nevéhez méltóan – egy lesodort és rípiyára tört úr szilánkjának) belekóstol, milyen érzés dámának lenni, bár ez a dáma inkább a francia kártya egyik lapja lehetne.
De azért végül mégiscsak férfi. Vagy nem?
Olyan nincs, hogy egy férfi a történet után nem megy fel a nő lakására! Még akkor sincs ilyen, ha a nő nem tetszik neki. De különben honnét veszed azt, hogy nem tetszik? Jó, mondjuk az arca nem tetszik, az rendben van. De az alakja akkor is tetszik. Légy oly kedves, írd azt, hogy az alakja tetszik! Ha ez így neked egy kicsit túl általános, akkor írd azt, hogy konkrétan a mellei tetszenek! És hogy ebből kifolyólag felmegy a nő lakására, amely, mint az olvasó már tudja, közel van, három utcányira. Légy szíves, erőltess meg magadat!

egszersmind a történet része“

regény aktualitásáról és a szerző magányáról –

Márton László

Pontosan arra törekedtem, hogy a tényeket szembeállítsam a valószínűségekkel. Erre már a koncepciók percek is megtanítottak bennünket és sok egyéb fikatív és imaginációs dolog, amivel tele van a sajtó meg a könyvek, én pedig ezt az ellentétet kicsit jobban kiéleztem a szokásosnál.
– Márton László műveinek talán legalapvetőbb sajátossága, hogy tetten érhető a mesélés öröme, melynek révén az olvasó mintegy bekapcsolódik a történetbe, része lesz annak. Erre a szerző maga utalásokkal bízta bennünket. Beszélhetünk-e egyfajta szerző-olvasó interakcióról?
– Erre én annyit mondhatok, hogy nem tudok elképzelni olvasót írás nélkül. Mindig egy „ideális” olvasó lebeg a szemem előtt, aki megszólítható és kézbe fogja venni a történetet. azért ideális, mert nem egy konkrét valakire gondolok. Olyan valakire gondolok ilyenkor, aki

úgy tud olvasni, hogy többé-kevésbé tisztában van a szerző szándékával. Sok szempontból ez az ideális olvasó ugyanúgy segít nekem a megírásban, mint ahogyan a könyvtárban vagy levéltárban talált tény is segíteni tud. Azzal, hogy rá gondolkodom, hogy mi juthat az olvasó eszébe egy-egy részlet láttán, az magának a részletnek a kidolgozását is jelenti. Az olvasók szólongatása, bekapcsolása a mesébe az egzsersmind része a történetnek is. Emlékeztet engem is arra, hogy nem vagyok egyedül. A legnehezebben elviselhető dolog ugyanis a szerző magányja. Én nem a szerző haláláról írnék, mint Michel Foucault, hanem a szerző magányáról. Abban az esetben, ha a szerzőnek sikerül szereznie két-három olvasót, akkor beépíthetőek a történetbe. Pont úgy, ahogyan Bethlen Gábor ez előtt 300 évvel cselekedte, hogy megszólította saját meg nem született ivadékait. Ez az, amikor megkonstruáljuk és beépítjük az ideális olvasót a történetbe. Nekem erre eddig szükségem volt, lehet, hogy egyszer majd kipróbálok egy olyan írásmódot, amelyben nem lesz benne, de az utóbbi néhány művemben ez tetten érhető, az ideális olvasók nagy mértékben bevonódtak.
– Mivel fogja ezután Márton László bevonnai az „ideális” olvasókat? Mire számíthatunk a jövőben?
– Nem szerencsés dolog be nem fejezett művekről és ki nem dolgozott tervekről beszélni. Annyit azért elmondhatok, hogy rövidebb prózákat írok, amelyek egyszer majd kötetbe gyűjtve is napvilágot látnak. Ezekben a rövid prózákban azokat a történeteim írom meg, amelyek a nagy regényekből kimaradtak. Ugyanakkor kísérletezem is bennük, kipróbálok olyan írásmódokat, amelyeket esetleg jövőendő nagyobb történeteimben felhasználhatok.

KIRÁLY FARKAS

valamelyest tájleíró költemény

esők épülnek északon
szürke végtelen záporok
az eltompuló napsütésben
ezernyi levél kódorog

lelassult minden mozdulat
s alágomolygó felhők közben
elvonsozlják a hegyeket
a félárbocon lengő őszben

ez hiányzik máskor mindig
ez talán kedvenc évszakom
zivatarok fehér havak
és ködök épülnek északon

és táncolnak szemeidben
szellői rozsdás reggeleknek
csak táncolnak szemeidben
szellői rozsdás reggeleknek...

mac tíre dala

elindulok ha este lesz
tudom senki fel nem fedez
amikor mindenki fáradt
mikor mind csak aludnának

előttem mérföld háromszáz
az éjben les reám a láz
mégsem lesz bennem félelem
kilenc dudásom jön velem

kilencszer kilenc bűvös dal
leomlik tőlük minden fal
kővé válik sok száz vitéz
elporlik dárda kelevéz

elindulok ma biztosan
szegényen árván piszkosan
amikor mindenki fáradt
mikor mind csak aludnának

mac tíre levele merlinnek

mikor gömböd fölé dőltem
szép s jó időt jövendőltél
ehelyett villámlott dörgött –

dugjad fel a kristálygömböd

végül is...

most pedig
szürke minden
vagy inkább fekete

a csend mint egy
nagy éjjeli ragadozó
csillaggal a csőrében
suhogva szelvé
az éjszakát
szárnyaihoz
zsinórok kötve
azokkal mozgatja
az odalent alvó
bábokat

végül is

csodálatos
az éjszaka

végül is

minden azon múlik
hogy meghúzza-e
valaki a
ravaszt

Az új pásztor

– 100 éve született Szilágyi András –

Az író nem vált legendává. Kevesen emlékeznek rá. Mintha bevált volna a jóslata: „Engem elfelejtettek. Engem annyira elfelejtettek.” Ezt mondta, üzente 1973 márciusában, amikor Marosi Ildikó, a *Közelképek* című interjú-kötet szerkesztője meglátogatta. Tíz esztendővel, a halála előtt (1984. december 10-én halt meg) jelent meg az ezt a beszélgetést is megőrkítő könyv a Kriterion Könyvkiadó gondozásában.

Az *Új pásztor* című regényének hőse, Demeter, viszont megbirkózott az idővel. Behozta irodalmunkba az új stílust, amelyről különböző korokban, és más-más indítástól vezérelve, egymástól oly eltérően nyilatkoztak a kritikusok. Az 1930-ban Párizsban, Barbusse támogatásával megjelent regényt illeték naturalista, expresszionista jelzőkkel, de a paraszti forradalom szíriájának is nevezték. Az említett interjúban Szilágyi valóban bevallja, hogy tanult Zolától, mégpedig a szókimondást, de az „izmusok” idegenek voltak tőle. Tény, hogy ez a regény ragyogó karriert futott be, rövidesen német és szerb fordításban is megjelent. A második hazai újrakiadást, 1966-ban érte meg, amikor másik korai regénye, Az idő katonái társaságában jelent meg a bukaresti Irodalmi Könyvkiadónál.

Szilágyi András a mi vidékünk, Facseten (ma Facsád) született, mely „ott fekszik, ahol végződik a Bán-ság és kezdődik Erdély”. Ez a vidék táplálta megrázó drámai költeménnyé, énekké váló regényét, az *Új pásztor*at.

Friss képekkel dús gondolatai, megdöbbentő hasonlatai, s nem utolsó sorban a prózából versbe és

versből prózába csapó elbeszélői stílusa által, a magyar irodalom mindmáig egyedülálló gyöngyszemét ajándékozta nekünk.

Születésének centenáriuma erre a Szilágyi Andrásra emlékezünk.
P. M.

Rigó István: Fektetett forma

SZŐKE MÁRIA MAGDOLNA

Naplóvers

ködböhöz röhögött azon a téli reggelen
mikor félelmeim cserepéből
kirkantam Mezopotámia térképét
a bőrömré
– Fázol! – mondta rejtelmesen február
nyugtalan meséiből lásd fohászok nőttek!
az elátkozott királytól félni még lehet
de átkaid mint pokoli kincsek hálót szőnek...

– Sosem félttem szeretni a Sötétet! – feleltem –
és nem félttem szembenézni kővé vált szentekkel
varázslók dalai neveltek mákonnyá
energiamezőkön tévelygő bárányok
ŐK az emberek s rontást könyörögnek
megfakult lepedőkre, véres bankkártyákra...
javasasszony szikkadt ágýéka
galaktikus kenetek rontják meg életed
kórkorsó hidege szájamon ez az íz
emberarcú csendet ölel a pusztulás
célom van és céltudatom
pokolból pokolba vezetnek édenek...

(...hiába rángatod Bizánc kilincseit
halott fanarióták csikorgatták foguk
a didergő templomajtóban álltunk :
engedj be Isten, bemenni nem tudunk!)

– Menjünk át a vacogásokon – mondtad –
ha átkot akarsz oldani én veled megyek
hisz az átkozottak útja yes, very interesting
száz úton visz de egyfelé vezet...

– Aszfalt utak gödreiben a lábaddal földig ér
köszönj szépen, itt úr vagy s idegen
áll a hajsza s a bál a pénzed körül
s ki elhiszi álarcod lehet hogy üdvözül
de én az arcokon túlról jöttem
a szeretet kínjával fertőzött „nem-maca”
ki vezeklő útján tombolva krónikáz
szavam átok, bolond rosszno jaja
de életet teremtő tündérláz !!!
kopogj be Isten házába s gyere
szenteltvízben kezükről leperog a jaj
testnedvben vérben csirázó fohász...

kőarcú halott égi diplomata
és how do you do Isten?...
hogya thank you, very well...?
pergő vakolat alatt harangszó mállik
s bimm-bamm fúgákat énekel...

harang haldoklik dobhártyádon
halak némasága befagyott vizeken
az átok mordul mint mordulok magam
ki vagy s miért nekem te idegen?

öreganyó a templom küszöbén
térdre roskadva is talpon maradok
sós sziklaként szememben
könykristályokká törnek a dalok...

Miatyánk vagy! oldozz el s fel minket
tisztító tűzben tisztulás vagyunk...
– Festettem templomot és ködhomályt
– mondtad s arcodon a sosemvolt honolt –
világégések őrijongó nyomán...
szemed kékjén... száz önkény haldokolt
s madonnák szemében megolvadt égi rend
a szó mienk nem oldoz nem ereszt a csend ...

gyalog megyünk jeges utakon
titkok homályán gyilok s virág terem
s mint didergő kismacska ki honra nem talál
szemembe zölden villan a félelem
ne mondd titkaid mert hozzád köt megint
nem látod szárnyvesztett angyal vagyok
ne kínálj helyetlét hisz minden széked foglalt
s két semmi közt a földre koppanok!

meleg teára vágyik már a szó
a harang néma... s a szmogot ölelő út
felett árnyunkra lassan hullni kezd a hó...

Uram, ments meg minket
Óh, oldozz fel, szeress!
a rontás müljön az oldás tétje nagy
Isten, engedd hogy köszönjenek
S hálát mondjanak már fáradt szavak...

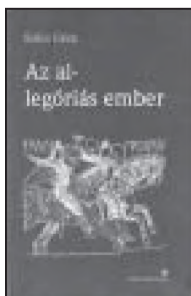
Arad 2002. február 11.

Irodalmi Jelen Könyvek

Anavi Ádám:
Válogatott versek

Anavi senkit sem utánoz, de nagyon sokaktól tanult. Nem versenyzett, de a maga teremtette, szelíd pályán: győzött. Mintha gyermekek-től ellesett furfanggal, naivnak tűnő ámulattal, gyöngéden gonoszodó szellemi túlszerkezettel, olykor meghatottságában rejtőzködő lírával.

Szöcs Géza:
Az al-legóriás ember

A szerző legutóbbi verseskötete 1992-ben látott napvilágot, így a sorozatunkban megjelent újabb kötet igazi csemegét jelenthet azoknak, akik kedvelik Szöcs Géza költészetét. Számtalan, korábban már ismert motívum jelenik meg e könyvben, többek között olyan emblemikus állatok, mint a menyét, a sirály és a medve, mégpedig úgy, hogy újabb és újabb értelmezési lehetőségeket kínál fel.

Karmazsin Ferenc:
Kovács János
és a többiek

A szerelem amolyan kelet, amelyben a történelemnek egy szomorú mozzanata játszódik: a II. világháború utáni oroszországi deportálás. Teljesen ártatlan áldozatai ezúttal fiatal emberek, akik átéltek az elhurcoltatás, a munkatábor szörnyűségeit.

Jankó András:
Bűnözők és áldozatok

Jankó András rendőr alezredes könyve a viktimológiába nyújt bepillantást, majd néhány konkrét bűn-és esetet részletez. Volt miből válogatnia, hiszen a huszonhat éve ezen a pályán dolgozó rendőr alezredes már számtalan áldozattal és bűnözővel találkozott az évek során. A kalózkodástól a bűnözés mai válfajaiig számtalan érdekes dolgot tudhatunk meg a bűnözés és bűnüldözés történetéből.

G. Pataky András:
A tél acéllék lovai

Az ötvenöt éves korában elhunyt szerzőnek ez az első és egyben utolsó verseskötete – bizonyíték arra, hogy az irodalmi centrumtól távol is lehetséges egy izgalmas költészet létrehozása. A hetvenes évek neoavantgárd törekvései erős hatást gyakoroltak a szerzőre. A százoldalas könyvben a szerkesztő az életmű legjavából válogat.

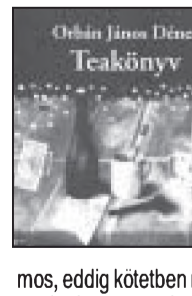
Károly Sándor:
Az 500-ik emelet

Az erdélyi magyar irodalmi élet egy érdekes alakja volt, érdekes már csak azért is, mert tulajdonképpen nem is vett részt az irodalmi életben. Könyvei azonban igenis jelen voltak, az akkori olvasók egyik kedvelt prózáírója volt. A szerző Aradon született 1894-ben, 1964-ben halt meg ugyanott. Könyve egy építkezés, egy új Babel felépítésének történetét meséli el.

Ferencz Zsuzsanna:
Kik és Mik

Legújabb kötete szerkeszen illeszkedik a hagyományba, amelynek kezdetét Örkény István egypercesei fémjeleznek leginkább. Rövid történeteket ír, azonban ezeknek a történeteknek nagyon is mélyről jövő elmondanivalójuk van, hiszen a kötetborítón megjelenő két vidám, háromszemű gyermekarc Ferencz Zsuzsanna egyedi stílusának csak egyik arcát mutatja meg.

Orbán János Dénes:
Teakönyv

A József Attila-díjas Orbán János Dénes legújabb könyve 1992 és 2003 között született kötetlen írásokat tartalmaz, számos, eddig kötetben meg nem jelent verset, esszét, paródiát. Ahogy címe is utal rá, teázás mellé ajánlott, amikor csak bele szeretnénk lapozni egy könyvbe anélkül, hogy sejténénk: a Teakönyv az.

Rendelés, információ: ij@nyugatijelen.com vagy a 0257/280-751-es telefonszámon

Oberten János 60 éves

Kristályszemüveg

Könyveiben keresem az író. A Férfiangok (1981), a Rókaszelídítés (1983), a Reménytemető (1988) és végül a Bádogszemüveg (1994) mélységei és magasságai üzennek a múltból. Olyan világból, ahol a „valóság nem mendemonda”, de olykor ez a valóság „szébb mint a vágy”, mert ki tud törni a történelem börtönéből és fel tud támadni újra meg újra a az örök-ké aktuális, örökké csábító szabadságban.

„A véletlen hozta, hogy április nyolcadika, születése napja, abban az évben a nagyszombat utáni, húsvéti feltámadás hajnalára esett, s ez a dátum a Buddha születésnapja is... Lehet, hogy ennek tulajdonítható szoros kötődésem úgy Napkelethez, mint Napnyugathoz” – írja Japán Krisztus című esszéjében. Valami osztónös, látszólag mérsékelt, alig-kimondott, de kirobbanásra kész indulat- és érzésvilág fényei villannak meg ebben a vallomásban. Ezek és az ezekhez hasonló írások döbentettek rá arra, hogy a csendes, szerény, sokszor magányba menekülő alkotót oly kevesen ismerik.

Nem utazik a felszínen, a mélyvizet keresi, Dosztojevszkij a tankönyve, meg Örkény István. Tömören fogalmaz, drámai helyzetekbe vezet el, de felemelkedni mindig képes hőseit. Az álmodozásra, a szép meglátásra is megtanítja őket, miközben fehér báránnyelűk üsznek felettük az égen, mint az angyalok, simogat a rét, lélegeznek a fák, virágok, a színek és illatok beforakodnak az emberi térbe. És ehhez a térhez mindig szervesen hozzátartozik a kultúra szelleme.

Szemüvege megcsillan, ha magába szívhatja az értékeket, lehet az olvasmányélmény vagy emlékezetes színházi előadás. Szemüvege elhomályosodik

a gonoszság, irigység de leginkább műveletlenség láttán. Hangja halk, alig felfogható, de lelkesedése sokszor kiabál. Ragaszkodása tartós, barátsága hosszú távú, de talán maguk a „kiválasztottak” se tudják, hogy Oberten társként, rokonlélekként néz rájuk. Kitérteit nem hordja a mellén, sikereiről hallgat, kudarcait bevallja, megszenved. Azt viszont tudjuk, hogy legjelentősebb regényét még nem írta meg. A Rab Urak és Rab Szolgák birodalmában eltöltött két esztendő fájó kalandjait (mert a tizenégy esztendő gyermek börtönéveit a hősiesség lehetőségeként élte meg). Még nem írta meg az emberi élet poklában sivító, jajgató szimfóniát, csak az intermezzókat.

A pillanatnak még nincs vége. S azt ő is tudja, hogy az örökkévalóság milyen csábító.

PONGRÁCZ P. MÁRIA

Zöldi László

Tíz gondolat az újságírásról

✓ A rendszerváltás előtt egy megbecsült szakma lenézett tagja voltam. A rendszerváltás óta egy lenézett szakma megbecsült tagja vagyok.

✓ Az igazságszolgáltatás jogot szolgáltat, az újságíró igazságot.

✓ A demokráciában mindent ki lehet nyomozni. A diktatúrában mindent ki lehet találni.

✓ A törzsi háború megoszja a magyar újságíró-társadalmat, a szellemi igénytelenség viszont egységesíti.

✓ Irigylem a szónokló politikusokat. Nekik a pillanat hevében kell olyan marhaságokat rögtönözniük, amilyeneket mi, hírlapírók tolnunkat rágya, órák alatt találunk ki.

✓ Az újságíró szívesebben költ fizetést, mint zsoldot.

✓ Nem az az újságíró, aki cikket ír, hanem az, akiért el is olvassák a cikket.

✓ Nem mindegy, hogy újság vagy ember kerül az utcára.

✓ Az átlagembert anya szüli, a médiasztárt, alkalom.

✓ Régen úgy mondták: „Feltűnési viselkedésben szenved.” Ma így mondják: „Érzi a médiát.”

Bencsik István: Genézis

KOVÁCS katáng FERENC

Egy fiú és egy lány IV.

1.
nagy lesz az öröm ha végre eleresztyük egymást
miért kérdi a fiú a lányt
én így akarom mondja a lány
én én én mindig TE
hallgat a lány
nekem TE legelőbb is elsősorban próbálkozik a fiú
nem szól a lány
ha mégis én akkor úgy hogy TE is illetve TE meg én
tovább hallgat a lány
rendben kezd elölről mondd
nem is tudom én nélküled ... bizonytalanodik a lány
tenékküled én sem
de én nem úgy értem csattan fel a lány
lehet másként kérdezi a fiú
úgy ahogy te semmiképp halkul el a lány
szébb a lehetetlen árnyak a tények fordított világ nem sűt a nap
reményem TE ha...
félreértés szól a lány
így is enyém
én ha nézlek én ha látlak én ha beszéllek hozzád... elakad a lány
TE ha nézel s ha TE szólsz hozzám.
tehetek én róla kérdezi a lány
szerethetnél
szeretnélek
szeress hát
eresztenélek inkább siet válással a lány
nem szeretsz tehát
szeretnélek mondja a lány
tedd hát
szabad kérdezi a lány
engem szabad szeretni
szeretnélek kételkedik a lány
tudnod kell
tudni félni kételkedni nálam egy szól a lány
másról beszélz
nem én erősködik a lány
akkor most
most akkor fordul el a lány
könyörögjek talán
nem segít mondja a lány
segíthetnél
magadon segíts bosszankodik a lány
ellenedre
akár úgy is bizonytalanodik el a lány
elveszítelek
nem vagyok tiéd tiltakozik a lány
nem úgy gondolom
úgy nem is gondolhatod mérgekedik a lány
és te
én én vagyok magam módján szerethetek merül gondolataiba a lány
helyemben okosabb lenni
helyedben is én maradnék én mondja a lány
bennem is magad szeretnéd
a magam folytatását talán bizonytalanodik el a lány
egyek lennének hát
nem hinném mondja a lány

árnyék vet fényt

elképzelhetem
add a kezed szól a lány
főlöleges
idegenül egymás mellett csattan fel a lány
átölelek
nem kell húzódik el a lány
sok benned a méreg
túlcsordul egyszer mondja a lány
az évek tisztítófüze
pokla kérdi a lány
megigazulás
gyáva megalkuvás kérdi türelmetlenül a lány
amikor már minden tiszta és világos
egynek vagy kettőnek kérdi a lány
egyedül nem megy
hátat fordít a lány
kibőjtölöm hogy viszont szeress
távolodik a lány
megfognám a kezed
egyre távolodik a lány
magad elől nem szaladhatsz el
én úton vagyok mindig hallatsz távolból a lány
nem veszítlek szem elől
nyomtalan eltűnök visszahangozza a lány
magam maradok
magányra születlél halkul a távolodó lány
soha senkit nem hagytam el
elhagynak téged elfelednek gondolja magában a lány

2.
sok vagy nekem
nagyon kevés mondja a fiú
nem kettőnké a világ
ketten az egész világ biztatja a fiú
kizár
befogad a világ mondja a fiú
kirekeszt
rajtunk áll ha kettő összefog erősködik a fiú
rajtam és rajtad csak kettőnk sorsa
rajtunk a világ szeme így a fiú
ketten egyedül
kérdőn néz a fiú
a világ és mi
tovább sem érti a fiú
a világ vagy mi
kell választani kérdi végre a fiú
vagy vagy
ha kell téged választalak mondja a fiú
ne kapkodd el gondolkodj
választalak téged ha egy válasz lehet mondja nagyon halkan a fiú
félreérted
elmehelek kérdi a fiú
menekülsz megint
jobb lesz így türelmetlenkedik a fiú
meg ne mondd hogy mi jó nekem
elmegek lép egyet a fiú
most nem mehetsz
hallgat a fiú
így nem mehetsz el
néma a fiú
hozzád bújnék
hátrál a fiú
ölelj át fázom
széttárja karját a fiú
ölelek én

mozdulatlan a fiú
szerettek így is
a fiú szíve hideg
didergek tőled
szavaim melengessenek szóval meg végre a fiú
hallgatsz
magamban becézgetlek mondja nagyon halkan a fiú
nem értelek
szeretném ha megértenéd szól a fiú
gondolataid olvassam
érezd biztatja a fiú
ez túl sok nekem
ne érd be kevéssel kéri a fiú
s ha mégsem értelek
ha félreértés kérdi a fiú
nagyon nehéz
könnyebb ha a kezed fogom kérdezi a fiú
nehéz kötés
elviselhetetlen kérdi a fiú
bilincs
rabnak érzed magad kérdi a lányt
félek
szeretsz te igazán komorodik el a fiú
nem felelek
tudnom kell int búcsút a fiú

3.
nincs annyi kötelék
hogy ne szakadna ketté
csomózzuk újra
csak még egyszer
még egyszer talán

a görcs
kelléténel több
kibogozhatatlan
kezdetén a vég
ami elmúlt nem
visszatekerintheő
csomózzuk újra
egyszer még

levéltörédék
kusza mondatfoszlány
hiába vers
szó
kő kövön
kimondatlan
halk dallam
visz a víz
csikorognak az álló
csilagok
hullók
fényesek

kihűt nyomokba lépsz
a múlt kifogy
hátad megett
két kezében elfér
a jelen
tenyeredbe rejtéd
hogy őrizd s
elereszd

visszavárod

Színház

A Nagyváradi Színház (22)kettős csapdája

A nagyváradi színház (Nagyváradi Állami Színház-Szigligeti Társulat) egy ellentétes elvárás-igény csapdában van. Az elvárás az, hogy egy provinciális, elszigetelt művészi-színházi kultúrán formálódó közízlésnek eleget tegyen, tehát hagyományos legyen, közérthető és szórakoztató. Ezen belül pedig a művészi érték, az alkotói szabadság is próbál érvényre jutni. E csapdából ritkán születet igényes előadás. A következőkben a 2003/2004-es évad két utolsó előadására reflektálók. A Hippolyt a lakáj című előadás szíveszteri kabaréként lett meghirdetve tehát a könnyed szórakoztatást tűzte céljává. Az Amit akartok alapja is egy vígjáték, William Shakespeare Vízkerezt vagy amit akartok című vígjátéka, az előadás azonban egy markáns rendezői olvasat mentén szerződik.

Hippolyt, a lakáj – zenés vígjáték

A Hippolyt a lakáj műfaját tekintve zenés vígjáték. Zagon István színdarabja és Női Károly azonos című filmje alapján zenés színpadra alkalmazta Vajda Katalin és Vajda Anikó. A közismert film akarva, akaratlanul kontextust teremt az előadásnak. A társulat nem is végzett különösebb változtatást a meglévő anyagon. Ahogy Nemeskürty István megjegyezte Schneider úr megszemélyesítője Kabos Gyula tette ezt a különben naiv kis történetet emlékezetes filmmé. A nagyváradi előadásban a szerepet alakító Hajdu Géza természetesen nem rendelkezik hasonló színészi aurával, karakterrel, tehát a naiv kis történetet, a zenés vígjáték hiányosságait nem lehet a színészi já-

Jelenet a Hippolyt, a lakájából

tékkal megoldani. A rendező megpróbálta a meglévő anyagot korabeli betétdalokkal, kabaréjelenetekkel feldúsítani. A cél feltehetően egy szíveszteri kabaré műsor, a megszokott olcsó vicces, zenés szórakoztatás helyett egy a színházhoz közelebb álló zenés vígjáték létrehozása.

Az elemek halmozása azonban nem föltétlenül szerencsés szervezési eljárás, elvesznek a hangsúlypontok, az elemek sablonosan, közömbösen követik egymást, mint egy revűben. A 30-40-es évek óbudai világát megidéző vígjáték csak ürügy arra, hogy a történetre fűzve vicceket, kabaréjeleneteket, zenés-táncos betéteket adjanak elő.

A történet humorának lehetséges forrása az úgyszólván a polgárok Moliere óta ábrázolt figurája még a vígjáték modalitásán belül sem kap hangsúlyt. A szerelmi szál, vagy a történet más lehetséges elemei sem bontakoznak ki az előadásban. Az Acs Tibor alakította Hippolytban nem a hivatalos nagyképűség karikatúrája csillan fel vagy esetleg más értelmezés, többnyire csak végszavaz az olcsó poéno-khoz melyeknek nincs meglepetés ereje. A jelenet

indításánál lehet látni a végső csattanót, amely többnyire elhasznált, sablonos megoldások kellék-tára.

A zenei betétek az előadás kényelmes ritmusát (amikor a jelenetet rutinból, mellényzebből oldják meg) tovább lassítják, tördelik. A nem túlságosan színporkázó tánc-koreográfiák, a zenei betétek-betétei sem koreográfiailag, sem dramaturgiailag nem gazdagítják az előadás világát. Semmilyen értelmezés-, jelentéstöbbletet nem adnak hozzá a jelenethez még akkor sem, ha alkalmazkodnak a szituációhoz (például a szerelmi jelenetekben).

A színészi játékok többnyire az indokolatlan komikai túljátszás, illetve a rutinos, elhasznált játékmódor jellemzi. A prózai színészek a zenés táncos betétekben néha idegenül viselkednek. A musicalok dinamikus tánc- és zenevilágát Molnos András Csaba, Kardos M. Róbert és Fodor Réka játéka villantja fel néhol. Az előadás tereként Menczel Róbert díszleteit használják a zalaegerszegi színház régebbi előadásából kölcsönözve. A zalaegerszegi színház tagja az előadás rendezője, Welmann György és a koreográfus, Stefán Gábor is. A díszlet a Schneider család villájának hallját reprezentálja, statikus térkörnyezet, illusztráció a kabaréjelenetekhez.

Az előadás többnyire a nyelvi komikum elemeire épül, ritkább a helyzetkomikum, többnyire rosszul exponálva, átlátszó poénokkal (ilyen az elején a sörrel való játék: Schneider (Hajdu Géza) elcsen egy sört a feleségétől). Az előadás zenéje a filmből ismert betétdalok, továbbá korabeli slágerek. A vígjáték dramaturgiájától függetlenül gyakran indokolatlanul dalra fakadnak a szereplők, néhol slágergyűjtemény jelleggel adva az előadásnak. A játék csak nagyon ritkán viszonylagosított, érdekes megoldás a második felvonás elején, amikor Schneider (Hajdu Géza) intróját énekelve bejön a színpadra és amint észreveszi, hogy Hippolyt kicserele a bútorokat elcsuklik a hangja a zenével együtt, vagy a második felvonás végén, amikor Hippolyt (Acs Tibor) parancsokat osztogat a családnak, majd ugyanolyan hangnemben utasítja a díszletmunkásokat a függöny leeresztésére. Ez a két megoldás színházi önreflexióknak tekinthető. A színpadi helyzet viszonylagossá válik a játéksituációra történő utalással, az ironia eszközével.

A 20. század első felében divó pesti kabaréirodalomból ihletődő mű, ha nem is időbeli, de kulturális távolságba került a mai nézőktől. Az általam látott előadás közönsége január 6-án többnyire diákokból állt, akik passzív unalommal szemlélték az előadást. A szíveszteri hangulat már távolba vesző volt, hiába hangzott el a tapsrendben a BUEK. Az előadást elsősorban nem az igényes színházi megfogalmazás jellemzi, inkább a felületen-felületen szórakoztatás igénye dominál, ami talán érthető egy szíveszteri előadásban. Ugy vélem azonban, hogy az előadás ennek az igénynek sem tett eleget.

Amit Akartok (Vízkereszt) – William Shakespeare

Az előadás alkotói két radikálisan eltérő kultúrkör elemeit írták egymásba: az egyik a shakespeare-i vígjáték világa a Vízkerezt, mely szövegből az előadás inspirálódik, a másik kultúrkör a 70-es, 80-as évek rockzenei világa, életérzése, világképe, tárgyi világa. (Deep Purple, My dying Bride, Sex Pistols).

Az erzsébetkori kultúrkörből csak a szöveg marad, a vígjáték szövege. Az előadás tehát nem historizáló módon viszonyul a szöveghez, nem a restauráló múzeumi módszerrel próbálja színpadra állítani a drámát. A radikálisan eltérő rock-kultúrkör elemeivel való felülírás az aktualizálás irányába viszi el az előadást (mindmáig nagyon rólunk szól a történet – mondja a rendező egy riportban). A szöveg horizontjától való elszakadás természetes folyamat, a mű világa és a befogadó világa közötti űrt az időbeli és kulturális eltávolodás jelensége tölti ki. Az előadás alkotói a mű aktualitását (az idegenben felfedezni a sajátot) a rock kultúra mentén történő artikulációval próbálják elérni. Attól azonban, hogy a műről lesöpörjük az időben ráakadó kulturális port, még nem válik aktuálissá.

Az előadás nem lett autentikusabb, a történet aktuálisabb, a színészek többnyire kilógnak az egyenfeleket farmer-rock-cuccokból (reprezentatív Acs Tibor Böffen Tóbiás alakítása anarchista analógia lélektanirealista megközelítésben). A koncepció ötlet marad, nem nyer sem színházi, sem képzőművészeti kifejeződést. Az örök érvényű dolgokra hivatkozva (mint barátság, szerelem, család, intrikák, szenvedély...) fennáll a veszély, hogy ezek az örök értékek sablonossá, szemantikailag túlterhelte válnak, elvesztik kommunikativitásuk akár egy telenovellában. Nem kétkem, hogy a rockkultúra mint marginális, réteggkultúra erős, eredeti problémákat vehet fel, de ebben az előadásban nem érzem azt, hogy viszonyokban, személyekben, a színházi folyamatban artikulálódó jelenségről volna szó, sem tartalmilag, sem esztétikailag. Az előadás világa a rock világának illusztrációja, melyet arra használnak hogy a megjelenített történetet aktuálissá tegyék. Az eredmény egy illusztráció illusztrációja.

Az előadás tere, díszlete: plexidből, műanyagból, fából, kartonból, fémálmányból, hulladékanyagokból épül, mely a rockkultúra tárgyi világa. A proscenium kék plexid (víz), a színpad közepén plexidből egy folyosó választódik el, az álmányokból pedig egy emelvény képződik. A tér többnyire illusztrativ, atmoszféra teremtő, nem funkcionális és nem is esztétikailag jelentéses, inkább szegényes, egyszerű. A helyszínváltás nélküli helyszínek megjelenítése általában a ritmus kérdését veti fel a shakespeare-i vígjátékok-

Jelenet az Amit Akartok (Vízkereszt)-ből

ban. Az Amit akartokban a megkomponáltság, a ritmus hiánya statikussá teszi az előadást. Az előadás akusztikus világa erős narratív szerepet tölt be, néha hangsúlyosabb, mint a színészi játék, vagy az előadás egyéb elemei. Mintha az előadás gyakran a zenét illusztrálná. A jelmezek az előadás zenei világának megfelelően rockos ruhák és ennek variációi a motoros bőrruhától, a rockszár felöltős Orsinoig és a fekete-erotikus rockdívá Olivia jelmezéig. A színészi játék a lélektani-realizmusból indul ki, de a szituációk mögé rendelt állapotok többnyire nem motiváltak pszichológiailag, kauzálan. Inkább a rendezői utasítás tűnik ki belőle és nem az előadás folyamatában létrejövő történés-állapot-visszony-háló. A szöveghez való viszony hagyományos. Az eltérések, improvizációk többnyire nem az előadás intertextuális világát gazdagítják, csak olcsó poéno-k szintjén jelentkeznek. A rendezői koncepciót tekintve a rockkultúra fekete tónusba öltözteti, felülírja a vígjátékokat, de nem ad helyette semmit, megmarad ötlet szintjén.

Az erzsébetkori színház feltehetően elvetette a szöveghűség problémáját, hasonlóan a lélektani-realista játékmódot. A shakespeare-i szövegeket a gát-lástalan idézet, átírási szövegszervező eljárása jellemzi. Színházában egy véres harci jelenet jelentősebb volt, mint a hiteles realista jelenetelés. A lélektani-realista játékmód felől a vígjáték nehezen megközelíthető, Stanyiszlavskij feltehetően ezzel fojtotta el a csehovi iróniát. A vígjáték önkényes logikája szerint a történetben törések, ugrások, irracionális elemek lehetnek, amit a lélektani-realista színház nem tud megragadni. Jelesül ez a szegénysége egész erdélyi színházi hagyományunknak, a valóságon túli megjelenítése, a narratív varázs többnyire csak az esztétikailag megfogalmazott, komplex multimediális színházi formanyelvvel lehetséges.

Nagyváradi Állami Színház-Szigligeti Társulat 2003–2004

Hippolyt a lakáj – zenés vígjáték Szereposztás:

Acs Tibor – Hippolyt
Hajdu Géza – Schneider Mátyás
Csiky Ibolya – Aranka
Gajai Ágnes – Terka
Molnos András Csaba – Nagy András
Kardos M. Róbert – Makáts Csaba
Dobos Imre – Makáts főtanácsos
Fodor Réka – Mimi
Molnár Júlia – Julcsa
Kiss Csaba – Tóbiás
A betétdalok zenéjét szerezte: Eisemann Mihály, De Fries Károly és Márkus Alfréd
A dalszövegeket írták: Kellér Dezső, Szilágyi László, Szécsén Mihály, Békeffy István, Harmath Imre és Füredi Imre
Díszlettervező: Menczel Róbert m.v.
Jelmeztervező: Florina Bellinda Birea
Zenei vezető: Ari Nagy Sándor m.v.
Koreográfus: Stefán Gábor m.v.
Rendező: Welmann György m.v.
Bemutató előadás: 2003. december 31.

Amit Akartok (Vízkereszt), William Shakespeare Szereposztás:

Molnos András Csaba – Orsino
Kocsis Gyula – Sebastian
Kiss Csaba – Antonio
Meleg Vilmos – Tengerészkapitány
Csatlós Lóránt – Valentine
Nagy Gábor – Curio
Acs Tibor – Nemes Böffen Tóbiás
Kardos M. Róbert – Nemes Keszeg András ifj. Kovács Levente – Malvolio
Dimény Levente – Fábrián
Dobos Imre – Bohóc
Fodor Réka – Olivia
Gajai Ágnes – Viola
Csíki Ibolya – Mária
Díszlet: Bölöni Vilmos
Jelmeztervező: Florina Bellinda Birea
A rendező munkatársa: Teklesz Zsuzsa
Rendező: Bodolay Géza
Bemutató előadás: 2003. október 26.

Jelenet a Hippolyt, a lakájából

Jelenet az Amit Akartok (Vízkereszt)-ből

Irodalmunk egyik értékes kincse veszett el az idő sodrában. Időnként még előtérbe kerül, megvillan, akár a lidércfény, hirdelve, hogy egy kötetnyi Reiter Róbert vers tanúskodik a magyar avantgárd korai szakaszáról. A temesvári író életművéről megjelent antológiákban számos utalás van arra, hogy milyen jelentős szerepe volt a századelő irodalmi életében. A többi, már regény, vagy még inkább legenda: az elhallgatásról, a versek sorsáról, a német íróvá vált magyar költő életéről.

Nemrégiben Ciulei (Reiter) Helga, az író lánya, a Romániai Írók Szövetségének temesvári szervezetére bízta Reiter Róbert könyvtárát és kéziratait, köztük levelezését is. A levelek között talán a legizgalmasabbak azok, amelyeket Méliusz József írt a temesvári Mesternek. A hatvanas évek elején Méliusz lázas munkába kezdett. Össze akart gyűjteni mindent, ami egy „megkerülőben lévő”, korán elfelejtett, je-

lős magyar író életművére vonatkozik. Közel félszáz levél tanúsítja ezt az igyekezetet. A levelek hangneméből, a megszólításokból az is kiderül, hogy a több mint egy évtizedig tartó közös munka során milyen közel került e két író egymáshoz. A „Kedves Reiter Róbert” című levelek „Kedves, jó Reiter Róbert”, „Drága Reiter Róbert”, majd „Szeretett Reiter Róbert” sorokká melegedtek. A Méliusz tervezte antológia szerkezetéről, a szerkesztés és anyaggyűjtés folyamatáról hűségese képet kapunk a ma már irodalmi értékű dokumentumnak számító levelezés által. Az antológia csak „majdnem” született meg, de az illúziók, hogy egyszer előkerül a tervezett kötet, és visszatér oda, ahol méltó helye lenne: a magyar irodalom kincsesládájába, tovább élnek és táplálják a kutatói szenvedélyeket.

Az alábbiakban Méliusz József három levelét idézzük tanulságként és tanúságként.

PONGRÁCZ P. MÁRIA

Felvétel 1919-ből. Reiter Róbert a Ma munkatársára

Kedves Reiter Róbert,
köszönöm küldeményét. Pár nap múlva utazom Tusnádra. Munkául „magát” viszem magammal, végre befejezni. Sajnálom, hogy nem szerette azt a gondolatot, hogy Szemlér írjon bevezető tanulmányt, a legilletékesebb kritikus lett volna. Hiszen én csak publicista vagyok és ez nem ugyanaz. Viszont, és ehhez már nem szükséges az Ön engedélye, megkértem Szemlért, hogy egy tetszése szerinti R.R. versnek a benső, esztétikai elemzését végezze el, hogy ezt is beillessem a kötetbe. Örömmel vállalta. Sajnos Mag Péter százszor ígérte, de nem adta ide a TV interjú szövegét, holott abban kapitális részletek vannak. Mag Péter ugyanis leírta az egészet, valamikor a Hét fogja közölni. (Szemlér verselemzését is a Hét-ben fogjuk közölni.) Olvasta-e mit mond Onról Zelk Zoltán egy pesti TV interjúban? A budapesti Kortárs 4-es számában közli, 644 old.

Zelk... Én még nem ismertem Babits, Füst Milán, Tóth Arpád, Kosztolányi költészetét, amikor ismertem, már Kassák és a Mában megjelenő Reiter Róbert verseit. Akiről különben azt hiszem, hogy jó költő volt. Nem tudom mi történt vele...

Karinthy Ferenc: Én nem emlékszem rá.
Zelk: Kassák mellett Reiter Róbert verseit olvastam legszívesebben a Mában...

Ennyi. Es ez nem kevés! Zelk egyike a legnagyobb élő magyar költőknek. Legalább négyen-öten írtak, telefonáltak nekem, mit mondott Onról Zelk.

Kb. 4-5 hétig maradt Tusnádon (Cím: M.J. Vila 35, Băile Tușnad, jud. Harghita). Ha még kezébe akadna valami, ez most aztán végleg és visszavonhatatlanul lapzártá. Amit csinálni fogok írásai közlése után: egyfajta kollázs kronologikus sorrendben, amiben minden Onnel s kezdeteitől az elhallgatásig anyagot közlök, megfelelő remélhetőleg szellemes megoldásokkal és összekötő szövegekkel.

Mihelyt megkértem jelölje ki van-e darab, amivel szemben fenntartása van, ezt Szemlértől is kértem. Célnk és érdekünk, hogy a kis ouvre-t a legmagasabb szinten tartsuk. Különös könyv lesz, amitán Kassáknak is tetszene.

Öleli
Méliusz
1976. IV. 20.

Illúziók antológiája

Reiter Róbert és a magyar avantgárd

Kedves Reiter Róbert,
ne haragudjék kérem, amiért ilyen levél-fukarrá váltam. Nem hanyagságom az oka, hanem az az elviselhetetlen megpróbáltatás, ami fiam hosszas betegségével szüntelen depresszió alatt tart. Ha írni képes vagyok, az időt alkotó munkára használok, s így a legszemélyesebb dolgaim mindinkább háttérbe szorulnak.

Szász Jánoson keresztül kérésrel fordultam Önhöz, amit talán nem adtak át egészen pontosan, ezért most írásban is megismétlem.

Miről van szó?
Az európai és magyar irodalmat nyomon követve bizonyára Ön is tapasztalta a század első negyedében alakult avantgardizmus iránti nagy érdeklődést.

Mintogy a bécsi magyar avantgárd, a pesti Tett és Ma folytatásaként az egész magyar nyelvterületen Erdélyben termelt ki még jelentős avantgárd mozgalmat és költészetet, a kiadóval való megállapodás szerint összegyűjtöm és kiadom az 1918-1930 közötti romániai magyar avantgárd mozgalmat és költészetet. Nem mezevitem meg a fenti keretet, s különösen Önre való tekintettel, hogy még az Ön 1918 előtti avantgárd költészetét is megmetszük az irodalomtörténetnek.

A közös barátokon keresztülüzenetek révén annyit már most tudok, hogy Önnek e tekintetben jelentős anyag áll rendelkezésére. Nyilván a Tett, a Ma és a megfelelő bécsi sajtó is. Önt a magyar irodalomtörténeti kutatók 1957 óta egyre gyakrabban emlegetik, nekem viszont csak töredékes ismereteim vannak épp az Ön költészetét illetően. Ennek kizárólag a körülmények az oka, s nem nevezhetem ismeretnek, amire már csak gimnazista koromból emlékszem.

Mi tehát a kérésem? Bocsássa rendelkezésemre a lehető legteljesebben mindazt, amit e téren felhasználhatok, tehát avantgardista verseit és e vonatkozású publikációit, a kezdeteitől az elhallgatásig, érdekelnek meg nem jelent, illetve 1918 után esetleg megjelenési lehetőséget nem talált versei.

Kérem a megjelentek pontos bibliográfiai anyagát is közölni.

Ha nem esik nehezére, kérem, juttassa el hozzám mindazt, az Ön versein kívül, ami még érdekes lehet egy ilyen antológia számára. A kötet számára eddig beszeresztém a következő anyagát: Becski Andor, Antal János, Bartalis János, Gaál Gábor, hiányos még: Szántó György, Dobolyi Lajos, Becski Irén, Szilágyi András.

Ha e vonatkozású anyagot adhatna, örülnék. Kérem, a gépelésre ne költson. Ha a régi lapokat – hozzá a számbavételi listáját mellékelve – részemre és nevemre a kiadóhoz megküldi, úgy lehetőséget ad a bővebb stúdiumra, s egyben szavatok is, hogy gépelés után visszakiüldöm.

Méliusz
(1966. VII. 9.)

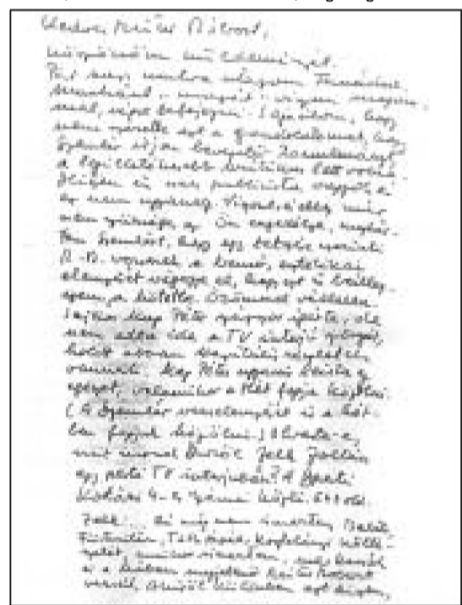
Kedves Barátom, Reiter Róbert,
ha tehát visszavonultam az Írószövetségtől, valóban azért, hogy dolgozzam.

Közlöm, régi erkölcsi adósságomat most, íme törlesztem.

Urmuz magyar fordítása és kiadása melletti munkám: a Reiter Róbert kötet.

Az idő nem múlt hiába, úgyszólván minden összegyűlt rendre-rendre.

Elkészítettem a teljes bibliográfiát – a MTA Irod.Tört. Intézete, Vajda György Mihály, József Farkas és Illés László, mind kitűnő irodalomtudós, segítségével.

Méliusz József levelének másolata

Hamarosan egész sor kérdéssel fordulok majd Önhöz, amelyekre, ha nem talál megoldást – újra a pestiekhez folyamodom.

De máris közlöm: I. A kötete vázlatáról tájékoztatom:

1. Bevezető tanulmány – ez lesz a befejező munka.
2. Költemények
3. Német nyelven a Mában
4. Műfordítások
5. Próza
6. Dokumentumok – levelek R.R.-hez, R.R. levelei, cikkek R.R.-ről
7. Bibliográfia
8. Vizuális dokumentációs anyag, foto, stb.
8. Tartalomjegyzék

Szeretném az Urmuz és a R.R. könyvet egyszerre megjelentetni – a kettő összetartozik. Szeretném e kettőt egyformán legjobb grafikában kihozni.

Tulajdonképpen most kerül sor a szerkesztésre, ami után gépelésre megy az egész anyag. Közben majd csak előkerülnek a hiányzók.

(Különben a nemzeti bizottságunk: kampec.)

Ja, igen! Szükség lesz egy nagyon alapos magnóbeszélgetésre kettőnk között, hogy megmentsünk minél többet a Reiter Róbert költővel történetekkel. R.R. számomra egy Rimbaud-i jelenség fellángolásával egy forradalom körül és gyors kihunyásával, oly fiatalon. No, de dicsérjük a napot nyugtával. Drukkoljon nekem, hogy ne legyek elfogult és legyen eróm leválasztani a „rimbaud-i” műről, ami nem segíti szárnyait. Tanulmányozza ezt Ön is – esetleg Endre Károllyal, Franyóval – mit kellene feltétlenül elhagyni? De kell-e?

Tehát jó lenne Bukarestben a magnóbeszélgetést folytatni, e nélkül tanulmányom spekulatív maradna, pedig ízt és zamatot akarok beleadni...

... Közlöm: összesen 49 verse van a bibliográfiában: 2 német nyelven, 11 műfordítás, 8 próza...

Könyve irodalomtörténeti és művészi szennációvá nőhet. En mindent megteszek. Segítsen és gyorsan, gyorsan, amíg tart a svungom.

Jó egészséget, sokszor öleli, boldog újesztendőt kíván és lám, máris, minden fontosat megkérdeztem és üdvözlöm

Méliusz
B. 1972. XII. 12 (részlet)

„És akkor jött egy lány, aki beleszeretett a borzashajú, suta, fél-szeg, csöndes szegényszagú fiúba. És az egyetlen lány, aki életben imponált nekem, mert eszes volt, pontosan olyan eszes, mint egy korombeli fiú. Ugyanannyi iskolát végzett, mint én, ugyanúgy lehetett vele beszélni bármilyen elméleti kérdésről, mint egyetemi társaimmal – holott, addig minden lány, akit megismertem, üres, hiú, bőgösködő, nevetgélő, szellemileg jelentéktelen nőcske volt, akit csak gúnyosan, viccesen és megvetően tudtam kezelni.

És ez a lány szép volt, gyönyörű volt, almavirág színű, karcsú, sötét szemű, finom ajkú, széplábú, furcsa lebbenő lépésű, fejét előre dugta és belenézett zavartalanul a dolgokba.

És engem inspirált. Neki írtam, rá gondoltam, előtte produkáltam magam... Most már igen, már megvolt az élettársam, aki ugyanúgy rá fog szólni egy életet arra, hogy nagy író legyek, mint én.”

Múzsák kertjében: Janka

Móricz Virág, Móricz Zsigmond legnagyobbik – maga is jelentős íróvá vált – lánya tolmácsolja ezeket a szavakat, *Apám regénye* című, terjedelmes, dokumentum értékűnek is tartott művében, édesapjának abból a leveléből, idézve ezt a részletes jellemrajzot, amelyet Móricz Zsigmond házasságuk 20. évfordulóján intéz feleségéhez.

Találó jellemzés! A szerző húsz év távlatából is hajszálpontosan le tudja mérni, mit nyújtott számára a Holics Jankával való házasság. Egyrészt, kezdetben – mint az idézett szöveg is bizonyítja – szenvedélyes szerelmet, mindkét részről. További életükben azonban ez a szenvedély, bár nem múlik el, állandó harccá válik, két ellentétes felfogású ember örök viaskodásává egymás ellen és mégis egymásért, a közös életért. A férfi egyre inkább börtönnek érezte felesége szigorú életvitelét, az idő és a pénz pontos beosztását, s főleg azt a tényt, hogy józan ésszel kénytelen volt elismerni: az asszonynak mindig, mindenben igaza van. Es ez így is volt, hiszen Móricz tisztában volt vele, hogy ő szétszórta, elajándékozta volna minden jövedelmét (elsősorban hat fiatalabb testvére és azok családja között), ha rajta múlik, örökös szegénységben és adósságban éltek volna. Ezt a nagylelkű, de könnyelmű életvitelt a szülői házból hozta magával, és ezt a homlokegyenest ellenkező módon gondolkodó Holics Janka csak ideig-óráig tudta ellensúlyozni.

Ez a kettősség, férj és feleség ellentétes életfelfogása, természete végigkíséri Móricz egész írói pályáját. Mindvégig, feleségének halála után is. Janka volt az egyetlen múzsája, róla mintázta legtöbb regényének nőalakját. Ráismerünk a *Sárány* Erzsi-jében, az *Úri muri* Eszterében, de talán leginkább a *Rokonok*-ban, *Kopjáss* felesége, Lina alakjában. A feleség a férj minden kitérés kísérletét, féltelenségét igyekszik megakadályozni, mert fél a holnaptól, a bizonytalanságtól, óvja a szerény, de biztos családi fészket. A fiatal, tettere kész férfi, pedig ketrecbe zárt oroszlánnak érzi magát a házasság kotlélékében. De

ez a ketrec egyben a szerelem rabságát is jelenti számára, amelyről mégis fájdalmas volna lemondania.

Csakhogy ez a tragikus ellentmondás – és a vele járó sok gond és betegség is – előbb-utóbb aláássa a legmélyebb érzelmeket is. Amikor a szerző, húsz év elteltével, papírra veti az idézett sorokat, felesége iránti szerelme már kihűlően van. Annál is inkább, mert életében megjelenik egy vadonatúj, frissességével is ható nagy szenvedély, amelyet második felesége, a szép, fiatal színésznő, Simonyi Mária iránt érez. Az író – aki regényhőseihez hasonlóan becsületes ember – öröklődik, vergődik a két érzelem, a régi és az új között, és Mária sem „csábító szirén”, kerüli és több ízben vissza is utasítja a családos ember közeledését. Felesége előtt igyekszik mindent eltitkolni, Janka azokban éles eszével mindent tud, mindent felfog, és nem fogadja el az áldozatot, nő büszkesége nem tűri meg a felemás helyzetet. „Míg én élek, maga nem tud szabadulni attól, hogy adósa valakinek és azt az adósságot miattam nem törlesztheti le (...). Látom az arcán, hogy elvágyik innen, és miattam nem mehet el (...). Ha én már meghaltam, magammal viszem a maga adósságát a sírba, a maga arcáról lemossa az én kicsöppendő vérem mindazt a kínos, zavaros, gyöttrő érzést és csak egy, egyetlen kép marad rajta: a tiszta utolsó és legutolsó öröktől örökké tartó egyetlen biztos nyugalom: az én rendíthetetlen szerelmem és a maga ebben bízó, ettől élő becsületes, nyugodt lelke.”

Ezzel a búcsúlevéllel köszönt el Janka a férjétől, akit önmagánál is jobban szeretett, és az élettől, amelynek – többszöri sikertelen próbálkozás után – önkézzel vetett véget.

BRACH MAGDA

Burjánzó vita a Gibson-filmről

A krisztusi szeretet jegyében

A passió már akkor megkerülhetetlen alkotás lett, mielőtt a moziba került volna. A Jézus életének utolsó tizenkét óráját feldolgozó film első, úgynevezett rendezői változatának próbavetítése után több amerikai zsidó szervezet tiltakozott, antiszemitizmussal vádolva a rendezőt, aki szerintük ismét elővette a „zsidók mint istengyilkos nép” formulát. Pro és kontra érvek, vélemények jelentek meg a filmről szinte minden fórumon. Hírugynökségi jelentések számoltak be arról, hogy az egyesült államokbeli bemutató előtt egy nappal az amerikai katolikus püspöki konferencia 128 oldalas dokumentumot adott ki *A Biblia, a zsidók és Jézus halála* címmel. Ebben egybegyűjtötték a Jézus haláláról szóló tanításokat, és megerősítették, hogy a katolikus egyház elutasítja az antiszemitizmust. Németországban a római katolikus, a protestáns és a zsidó egyház közös nyilatkozatban hívta fel a figyelmet arra, hogy *A passió* című film erősítheti az európai antiszemitizmust.

Maga Mel Gibson amúgy annak a szélsőséges katolikus szektának, a Szent Családnak a tagja, amely elfordult a római egyháztól, miséit latinul tartja, és tagad minden egyházreformot, elsősorban az 1963-as második vatikáni zsinat újításait. Szerintük az 1963-ban elhunyt XXIII. János pápa óta minden egyházról illegális „antipápa”. Gibson apja, a 85 éves Hutton Gibson ismert holokauszt-tagadó, aki szerint a náciak nem voltak képesek hatmillió ember megölésére. Szerinte szeptember 11-ért sem az al-Kaida a felelős. Fia nyilvánosan soha nem szállt szembe apja antiszemita kijelentéseivel. Az idősebb Gibson osztja a második vatikáni zsinatról szóló Szent Család-véleményt, szervezettel azonban nincs köze Mel Gibson szektájához.

A passióról mondták

A film a művészet és a hit diadala. Részvétet és szeretet közvetít.

(Castrillon Hoyos kardinális)

Gibson egy csomó pénzt fog keresni. Azok a zsidó szervezetek, amelyek tiltakoztak a film ellen, aligha lehetnek büszkék magukra. Azt remélték, hogy elnémitják a filmet, ehelyett reklámozták. Azt remélték, hogy segítenek a zsidóknak, ehelyett ártottak nekik.

(Daniel Lapin ortodox rabbi)

Végtelenül nagy átélésre ad lehetőséget a maga talán néha már túlzottan is naturalista, véres valóságában. Az ember lelket magával ragadó mélységekbe viszi le, hogy megértse, mi a szenvedés, mi volt az a szeretet, ami Jézusnak ennek a szenvedésnek az átélésére képessé tette. Nem vettem észre benne antiszemitizmust.

(Veres András, a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia titkára)

Egyértelműen művészfilm. Sötét és felkavaró.

(Peter Bart, a Variety főszerkesztője)

(Magyar Hírlap)

A Jézust alakító James Caviezelnek magyaráz a rendező, Mel Gibson

Lapszámunk szerzői

Bárányi Ferenc – 1936-ban született Nagyszentmiklóson, orvos, szakíró, író. Kötetei: *Mindenki házirosvosa* (1974), ...és akkor eljött Hippokratész (1976).

Bréda Ferenc – 1956-ban született Déván, költő, író, műfordító, kritikus. Kötetei: *A létezésről a lehetőségig* (1980), *Tűzpróba* (1983), *Antracit* (2003).

Burus János Botond – 1981-ben született Csíkszeredán, jelenleg a kolozsvári Babeş-Bolyai Tudományegyetem politológia és újságíró szakos hallgatója, írásait a Helikon közölte.

Eszteró István – 1941-ben született Végváron, ny. tanár, költő, Temesváron él. Kötete: *Úveges* (versek, 1983), valamint a Lépcsők antológia-sorozatban.

Ferenc Zsuzsanna – 1947-ben született Kolozsváron, író, újságíró, több németországi, svájci lap munkatársa. Első kötete *Sok fal* címmel 1969-ben jelent meg, 1998-ban összeállította a jelenkori romániai magyar költők négy nyelvű antológiáját, legutóbbi kötete a *Kik és Mik* (2003).

Kinizi Zoltán – 1979-ben született Marosvásárhelyen, a kolozsvári BBTE bölcsészkarának hallgatója, a kolozsvári rádió riportere.

Kovács katáng Ferenc – 1949-ben született Nyíregyházán, a BME-n szerzett villamosmérnöki diplomát, 1982 óta Norvégiában él, jelenleg az oslói egyetem médiamezője. Filmes, író, fordító, festő, irodalomszervező. Kötetei: *Színrevalók* (1995), *Olvasópróba előtt: Ibsen* (1996), *Nincs többé dráma* (1997), *A napok maradéka* (1998), *Tiszta szívvel* (2004).

Lászlóffy Aladár – 1937-ben született Tordán, jelenleg Kolozsváron él, az első Forrás-nemzedék kiemelkedő egyénisége, több mint harminc kötete jelent meg, József Attila-díjas és Kossuth-díjas költő.

Márton László – 1959-ben született Budapesten, író, dramáiról, több mint egy tucat kötete jelent meg, tevékenységét számtalan díjjal – József Attila, Déry Tibor, Füst Milán stb. – jutalmazták.

Papp Attila Zoltán – 1979-ben született Lugoson. A kolozsvári BBTE filológia karán végzett 2002-ben. Kötete: *A Dél kísértése*.

Szöke Mária Magdolna – 1970-ben született Nagyváradon, író, költő, újságíró, jelenleg szülővárosában él. Kötetei: *Ezeregy Pokol* (regény, 1992), *Fekete Madonna* (versek, 1999), *Misszióban Vadkeleten* (riportok, 2000), *Magdolna igék* (versek, 2000), *Vízumkényszer a paradicsomba* (riportok, 2001).

Zöldi László – 1945-ben született Dunapatajon, családja Erdőhegyről származik. Újságíró, kritikus, szerkesztő, médiatörténetet tanít több felsőoktatási intézményben. Eddig nyolc kötete jelent meg.

Kulturális hírek

Névsorolás a Páva utcában

Budapestben, az április 15-re tervezett nagyszabású állami ünnepség után egy nappal, a holokauszt emléknapján nyitják meg a nagyközönség előtt a ferencvárosi Páva utcában nemrégiben felépült Holokauszt Emlékközpontot. Dél előtt a túléelőket fogadja majd az intézmény, déltől pedig mindenki előtt kinyitják a kapukat. Az emlékhely és dokumentációs központ vasárnap estig be sem zár: a látogatók megtekinthetik az erre az alkalomra készülő kiállítást, és meghallgathatják, ahogy a felkért közéleti szereplők felolvassák az áldozatok neveit. A felolvasáshoz bárki csatlakozhat.

Párizsi Könyvszalon

Március 19–24. között rendezték a kontinens egyik legfontosabb nemzetközi könyvkiállítását és -vásárát, a párizsi Salon du Livre-t. A magyar stand kínálatában az irodalmi művektől a művészeti albumokig, a 2001-es magyar évad kiadványain, szótárakon, történelmi, földrajzi, tudományos és turisztikai publikációkon, nyelv-, szakács- és mesekönyveken át számtalan mű megtalálható. A csaknem 250 szerző közül egyes nevek – Kosztolányi, Esterházy, Márai, Kertész Imre vagy Fejtő Ferenc – már ismerősen csengenek Franciaországban, másokat pedig itt fedezhetnek fel maguknak az irodalom barátai.

Polanski Twist Oliverről forgat

Az Oscar-díjas Roman Polanski bejelentése szerint következő filmje Charles Dickens klaszikusnak számító novelláján, a Twist Olivéren alapul. A forgatás várhatóan az év közepén kezdődik meg, Csehországban. A könyvet az a Ronald Harwood alkalmazta filmre, aki már a *Zongorista* című filmben is együtt dolgozott a rendezővel.

A Hazanéző pályázata

A korondi Firtos Művelődési Egylet *Hazanéző* című folyóirata a Vancouverben tíz éve elhunyt Tamási Miklós emlékére pályázatot hirdet. Pályázni lehet a megtartó anyanyelvről szóló lírai, epikai vagy drámai költeményre, amelyet a lap

címére (Korond, Alszeg utca 664, Hargita megye, Románia) kell eljuttatni 2004. július 1-jéig. (RMSZ)

Grass lesz a díszvendég

Az április 22. és 25. között megrendezésre kerülő budapesti könyvfesztiválon kétszázánál is több kulturális programmal várják a látogatókat. A könyvünnepeken a kortárs irodalom színe-java megjelenik – háromszáz magyar és hatvan külföldi alkotó vesz részt a szakmai rendezvényeken és közönségtalálkozásokon. A díszvendég Németország Nobel-díjas írószénije, Günter Grass együtt szerepel majd az első magyar Nobel-díjas szerzővel, Kertész Imrével.

Petkes József kiállítása

Március 31. és április 21. között a Szatmár-németi Megyei Múzeum székhelyén tekinthető meg Petkes József, Nyíregyházán élő, Szatmár megyei származású festőművész kiállítása. Az avatásra március 31-én, 14 órakor kerül sor, megnyitja Erdős Judit művészettörténész, közreműködnek Lőrincz Ágnes és Marcel Mirea színművészek. (SzFU)

Erdélyi színházi portál

Március 27-től, a Színház Világnapjától lesz olvasható az első erdélyi színházi portál a www.hamlet.ro weboldalon.

Elhunyt Faludy angol fordítója

Egy nepáli szállodai szobában holtan találták Eric Johnson, Faludy György költő amerikai barátját, fordítóját és titkárát – jelentette egy amerikai helyi lap, a The Journal Gazette március 12-i számában.

A férfi, aki 1937-ben született az Indiana állambeli Deckerben, rákbetegségben szenvedett. Az egyesült államokbeli Fort Wayne-ben élő hozzártatózó február 9-én kaptak értesítést a nepáli konzulátustól a világvándor családtag haláláról. Az idegen nyelvek iránt érdeklődő Eric úgy került kapcsolatba a magyar nyelvvel, hogy amikor 13 éves volt, egy magyar menekültcsalád költözött a közelükbe.

Történelmi vetélkedő

A Cultura Nostra elnevezésű történelmi vetélkedő elődöntőjét és döntőjét április 3-án és 4-én

E-MIL közgyűlés

Kétéves lett az E-MIL. Ebből az alkalomból, az E-MIL Választmánya nevében összehívom az Erdélyi Magyar Írók Ligájának Általános közgyűlését.

Helyszín: Kolozsvár, Tranzit-ház, Gh. Baritiu (Malom) u. 16.

Időpont: 2004. április 17, szombat, 11 óra.

A Választmány a következő napirendi pontokat javasolja a közgyűlésre:

- a leköszönő Választmány beszámolója (Fodor Sándor, György Attila, Kinde Annamária, Király László, Orbán János Dénes);
- a leköszönő ügyvezető beszámolója (Sántha Attila);
- a cenzor beszámolója (László Edit);
- a leköszönő Etikai Bizottság beszámolója (Gittai István, Kötő József, Márkus-Barbarossa János);
- az irodalom finanszírozása – kerekasztal-vita (a romániai és magyarországi döntéshozók részvételével): ösztöndíjak, pályázatok, kuratóriumok, díjak, írószervezetek finanszírozása, irodalmi alap (fondul literar);
- általános vita, egyebek;
- az új Választmány és az új Etikai Bizottság megválasztása.

1.) Amennyiben újabb napirendi pontokat szeretne javasolni, kérjük, hogy azt 2004. április 7-ig tegye meg. Kérjük, ugyanaddig az időpontig jelezze részvételi szándékát, hogy étkezését, szállását, utaztatását biztosítani tudjuk (költségvetési okokból, csak a romániai tagok utaztatását tudjuk vállalni).

2.) Szintén költségvetési megfontolásokból, a korábbi évekhez képest előrehoztuk a kolozsvári *Gálaest az irodalomért* című rendezvényünket. Erre ebben az évben a közgyűlés napján, április 17-én este kerül sor. A rendezvény szervező elve: az irodalmi humor. Eppen ezért arra kérjük a tagokat, hogy akinek van humoros írása, és az 5 percben fel is olvasható, vállalja el a fellépést. Kérjük, jelezze ezt minél hamarabb!

3.) Az április 11-re eső húsvét miatt a Költészet napi rendezvényeinket április 16-án, pénteken tartjuk, éppen azért, hogy a fellépésekről egyenesen a közgyűlésre lehessen jönni. Próbáltuk a helyszíneket úgy kiválasztani, hogy olyan helyekre jussanak el a magyar írók, ahol ténylegesen nagy szükség van a magyar szóra. A mostani állás szerint a következő helyeken lesz E-MIL Költészet napi rendezvény: Beszterce, Bethlen, Szében, Medgyes, Zsibó, Szilágycseh, Brassó, Szecsele, Borszék, Maroshévíz, Belényes.

Emellett arra kérjük a tagokat, hogy lakóhelyükön maguk próbálják az E-MIL nevében a Költészet napját megszervezni. Minden egyes fellépésre 500 000 lej honoráriumot tudunk nyújtani, az utiköltséget az E-MIL vagy a helyi szervezők állják. Kérjük ezeket a fellépésekre is jelentkezni!

FODOR SÁNDOR
elnök
SÁNTHA ATTILA
ügyvezető

tartják Pannonhalmán a Kárpát-medence magyar középiskoláinak számára. A vetélkedő témája a reformkor, Magyarország 1830–1848. március 15. közötti időszakának története és húsz csapat vesz részt: tizenhat magyarországi, három felvidéki és egy kárpátaljai jutott be az elődöntőbe.

Csákány, ecset, erotika

A skót szénbányász saját magától tanult meg festeni, majd nevet változtatott. A Jack Vettriano képeiből készült nyomatok ma többet jövedelmeznek, mint Claude Monet nyomatai. Míg a művészkorok fanyalognak, Vettriano boldog, hiszen, mint mondja, erotikus alkotásai éjjelente sok embernek okoznak örömet, köztük Jack Nicholsonnak. „Hazudnék, ha azt mondanám, nem zavar, amikor mondanak rólam. Nagyon arrogáns az álláspontjuk” – mondta az őt be nem fogadó művészársadalomról Vettriano.

Jubileum fesztivál nélkül

Tízéves fennállását ünnepelte márciusban a nagyváradi Kiss Stúdió, a Partium és Erdély első, megalakulása óta folyamatosan működő magán-színháza. A Varga Vilmos és Kiss Török Ildikó színművész alapította magán-színház tíz év leforgása alatt 77 előadást, pódiumműsort, szerzői estet és gálaműsort állított színpadra, 809 előadást tartott Erdélyben és Nyugat-Európában, több mint 110 ezer néző előtt. A Kiss Stúdió a Királyhágómelléki Református Egyházkerületnek, a Garasos híd olasz hídfője melletti ingatlanjának pincéjében működik, de számos alkalommal lépett közönség elé templomokban, valamint a Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központban. A Kiss Stúdió eredetileg a Kárpát-medencei stúdiószínházak harmadik fesztiválján szeretne volna megünnepelni az évfordulót, ám pénzügyi hiány miatt kénytelen volt a rendezvényt elhalasztani. (Kronika)

Néptáncfalókozó Kolozsváron

Ezen a hét végén szervezik meg Kolozsváron a VII. Ifjúsági Néptáncfalókozót. A kincses város egyetlen ilyen típusú találkozóját a Bogács-Zurbólo egyesület szervezi hagyományörző, illetve hagyományápoló együttesek részvételével. A kétévente megrendezett találkozó idén 28 csoport, azaz több száz fiatal vesz részt, akiknek életkora 5 és 30 év között van. A rendezvény újdonsága, hogy idén kizárólag Kolozs megyei együttesek lépnek fel a közönség előtt.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA IRHÁZI JÁNOS

Szerkeszti:
Böszörményi Zoltán

Munkatársak: Irházi János, Karácsonyi Zsolt, Mészáros Sándor, Orbán János Dénes, Pongrácz P. Mária, Lapszerkesztő: Bege Magdolna

<http://ij.nyugatijelen.com>, ij@nyugatijelen.com.

Anyagaink utánköltsége csak a forrás megjelölésével